

JĘZYK POLSKI

Podstawa programowa
do szkoły podstawowej
w Reformie26. Kompas Jutra

Poradnik

Autorki

Beata Kapela-Bagińska, Joanna Kostrzewa

Redakcja merytoryczna

Wydział Kształcenia Ogólnego i Kompetencji Cyfrowych

Marzena Murawska

Redakcja i korekta językowa

Aleksandra Kowalczyk-Pryczkowska

Projekt okładki i layout

Agnieszka Orłowska

Redakcja techniczna i skład

Kapitałka Krystyna Szych

Warszawa 2026

Wydanie 1

978-83-68584-58-5

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons

Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC 4.0).

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

Spis treści

1. Charakterystyka podstawy programowej z języka polskiego	4
2. Dobre praktyki realizacji doświadczeń edukacyjnych na lekcjach języka polskiego	9
3. Sposoby realizacji efektów uczenia się wspierające kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz sprawczość	12
4. Podsumowanie	13
5. Scenariusz szkolenia	14
Reforma26. Kompas Jutra. Podstawa programowa kształcenia ogólnego.	
II etap edukacyjny (klasy IV–VIII) – język polski	20

1. Charakterystyka podstawy programowej z języka polskiego

Zadaniem szkół jest wsparcie uczniów – przyszłych absolwentów – w przygotowaniu ich do funkcjonowania w coraz bardziej zmieniającej się rzeczywistości oraz radzenia sobie z aktualnymi i przyszłymi wyzwaniami. Szkoła powinna wspierać podopiecznych w stawianiu się świadomymi, sprawczymi i dobrymi ludźmi kierującymi się w życiu uniwersalnymi wartościami. Każdy młody człowiek ma potencjał do tego, by być aktywnym obywatelem, którego wyróżnia poczucie bycia częścią wspólnoty: w rodzinie, szkole, społeczności lokalnej, ojczyźnie, Europie i świecie.

W praktyce jest to związane z faktem, iż szkoła powinna wspierać rozwój kompetencji fundamentalnych, wiedzy i umiejętności przedmiotowych, a także kompetencji przekrojowych i sprawczości tak, aby przyszli absolwenci mogli podejmować świadome i racjonalne decyzje dotyczące ich życia osobistego, społecznego, obywatelskiego i zawodowego oraz odnajdywać się w tak zróżnicowanym, dynamicznym i złożonym świecie. Kompetencje fundamentalne: językowe, matematyczne i cyfrowe stanowią podstawę dalszego uczenia się i rozwoju we wszystkich obszarach kształcenia i dziedzinach życia. Rozwijanie tych kompetencji na wszystkich etapach edukacji wspiera przygotowanie uczniów do życia w dynamicznie zmieniającym się świecie oraz do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie. Przeciwdziała również wykluczeniu w przyszłości.

Podstawą wszelkich działań edukacyjnych są wspólne dla narodu polskiego i ugruntowane w kulturze europejskiej wartości, będące swoistym kompasem wyznaczającym etyczne ramy każdego działania. Należą do nich: wolność i odpowiedzialność, wspólnota i szacunek, prawda, dobro i piękno, sprawiedliwość i solidarność.

Wartości uznawane za istotne w rozwoju młodego człowieka wspierają rozwój **kompetencji** – zdolności do efektywnego działania w różnych sytuacjach poprzez zastosowanie w praktyce wiedzy, umiejętności oraz postaw.

Na podstawie *Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej*¹ w podstawie programowej² sformułowano następujące propozycje celów edukacji:

- **wszechstronny rozwój uczniów** – w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, fizycznej i moralnej oraz wsparcie ich w pełnej realizacji indywidualnego potencjału jako jednostek oraz członków wspólnoty;
- **skuteczne funkcjonowanie w różnych rolach społecznych** – przygotowanie uczniów do świadomego, skutecznego i satysfakcjonującego funkcjonowania w życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i obywatelskim;
- **tożsamość i wartości** – wprowadzanie uczniów w świat wartości oraz przygotowywanie ich do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych w trosce o siebie, innych i dobro wspólne oraz wzmocnienie ich patriotyzmu, przywiązania do demokracji, więzi ze wspólnotą lokalną, europejską i ogólnoludzką;
- **rozwój aspiracji** – rozwijanie aspiracji uczniów, wzmacnianie ich motywacji do dalszej nauki oraz budowanie nastawienia na rozwój;
- **rozwój wiedzy** – budowanie wiedzy pozwalającej uczniom zrozumieć i poznać otaczający ich świat;
- **kompetencje fundamentalne** – wspieranie rozwoju kompetencji fundamentalnych: językowych, matematycznych i cyfrowych pozwalających uczniom odczytywać i opisywać rzeczywistość;
- **kompetencje przekrojowe** – rozwijanie kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych umożliwiających uczniom sprawne działanie z korzyścią dla siebie, dla innych oraz dla wspólnoty;
- **sprawczość** – budowanie sprawczości uczniów w procesie uczenia się i realizacji własnych potrzeb oraz zamierzonych celów, w tym branie odpowiedzialności za własne działania i ich wpływ na siebie i innych;
- **wyrównywanie szans** – stwarzanie równych szans edukacyjnych wszystkim uczniom, z uwzględnieniem ich zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych;
- **wsparcie rodzin w wychowaniu i funkcji opiekuńczej** – wsparcie wychowawczej i opiekuńczej funkcji rodziny.

¹ Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe, red. A. Szymczak, A. Strzemieczna. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2025.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz. U. 2026 poz. 378).

Zmiany w stosunku do poprzedniej podstawy programowej:

1. Nacisk na kompetencje fundamentalne (językowe, cyfrowe) oraz przekrojowe (współpraca, kreatywne myślenie, krytyczne myślenie, umiejętność rozwiązywania problemów, dbanie o innych, dbanie o siebie).
2. Zwrócenie uwagi na podmiotowość ucznia i jego sprawczość.
3. Nowe obszary kształcenia:
 - komunikacja,
 - odbiór tekstów kultury,
 - świadomość językowa,
 - tworzenie wypowiedzi,
 - rozwijanie umiejętności autorefleksji i tworzenie tożsamości,
 - elementy edukacji medialnej,
 - praktyki lekturowe.
4. Brak listy lektur w klasach IV–VI. Jako obowiązkowe teksty wskazano utwory fundamentalne dla naszej kultury (fragmenty Biblii i wybrane mity), Mazurek Dąbrowskiego J. Wybickiego i Rotę M. Konopnickiej, a w klasach VII–VIII utwory z klasyki literatury polskiej. Dodatkowo w każdej klasie uczniowie mają przeczytać nie mniej niż cztery dłuższe teksty wybrane wspólnie z nauczycielem.
5. Zapis o doświadczeniach edukacyjnych (aktywnościach uczniów mających charakter kreatywnych zadań projektowych), uczestniczeniu w wydarzeniach kulturalnych, debatach, dyskusjach itp. Aktywności te umożliwiają rozwój sprawczości, kreatywności, umiejętności rozwiązywania problemów i umiejętności współpracy (kompetencje społeczne).

Warto zauważyć, że w nowej podstawie programowej akcentuje się:

- balans między teorią a praktyką,
- podmiotowość ucznia i jego indywidualne lub zespołowe działanie twórcze (sprawczość),
- osadzanie nauki w codziennych sytuacjach,
- uwzględnianie środowiska cyfrowego,
- odpowiedzialną komunikację za pomocą różnych mediów,
- promowanie czytelnictwa,
- doświadczenia czytelnicze mające na celu wykształcenie nawyku sięgania po książki,

- autorefleksyjność (działanie poparte refleksją, wzmacniające pogłębione uczenie się związane z przetwarzaniem wiedzy i koniecznością jej zastosowania),
- odpowiedzialność za zmiany klimatyczne,
- rozwijanie postawy odpowiedzialności i wspólnotowości.

W nowej podstawie programowej **nauczanie gramatyki przechodzi istotną ewolucję**, ponieważ przesunięto ciężar z teoretycznej analizy struktur językowych na ich praktyczne i świadome wykorzystanie w komunikacji. Zmiany te mają być realizowane w ramach obszaru „**Świadomość językowa**”. Najważniejszą zmianą jest odejście od teorii na rzecz skutecznej komunikacji. Wiedza o języku ma być rozwijana funkcjonalnie, by uczeń potrafił porozumiewać się poprawnie, a także etycznie. Należy w nauczaniu stosować perspektywę komunikologiczną, która opiera się na analizie intencji oraz funkcji wypowiedzi, a nie tylko na opisie jej budowy. Nowa podstawa zakłada ograniczenie kategorii gramatycznych do niezbędnego minimum. Zamiast pamięciowego opanowania wszystkich kategorii, nacisk kładzie się na te kategorie, które są faktycznie potrzebne do budowania poprawnych i urozmaiconych wypowiedzi. Uczniowie mają odkrywać język poprzez obserwację, a nie tylko uczyć się gotowych reguł. Zasady pisowni (ortografia) mają być nauczane z wykorzystaniem wiedzy o odmianie i wymowie wyrazów. Stosowanie znaków interpunkcyjnych jest ściśle powiązane z nauką o składni – interpunkcja ma być traktowana jako narzędzie organizacji tekstu i podkreślania intencji nadawcy.

Proces uczenia się ma **charakter interdyscyplinarny** i zachowuje ścisły związek ze środowiskiem zewnętrznym jako naturalnym kontekstem budowania wiedzy, kompetencji i sprawczości uczniów oraz ich wykorzystania. Interdyscyplinarność to cecha lub sposób działania polegający na łączeniu wiedzy, metod i perspektyw z różnych dziedzin, by lepiej zrozumieć dane zagadnienie.

Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zostały oznaczone jako moduły tematyczne. W języku polskim są to moduły: **medialny**, **filozoficzny** oraz **kultura**. Moduły tematyczne dotyczą konkretnych zjawisk o charakterze interdyscyplinarnym i mają na celu integrowanie wiedzy i umiejętności z różnych przedmiotów wokół istotnych zagadnień oraz problemów.

Nowa podstawa programowa wprowadza jako jeden z nowych obszarów „**Praktyki czytelnicze**”, których podstawowym celem jest zmiana podejścia do czytelnictwa. Główną ideą zmian jest odejście od postrzegania czytania wyłącznie jako realizacji

obowiązku szkolnego na rzecz budowania trwałych praktyk czytelniczych, które będą wspierać rozwój uczniów także po zakończeniu edukacji. Uczeń ma być postrzegany przede wszystkim jako:

- aktywny czytelnik,
- interpretator tekstów,
- uczestnik kultury,
- osoba dokonująca świadomych wyborów czytelniczych.

Wprowadzona zmiana nie oznacza jednak rezygnacji z ważnych dzieł literatury, a raczej nowe spojrzenie na ich funkcję w procesie kształcenia. Planowane zmiany zakładają większą elastyczność w doborze tekstów. Kanon lektur nadal pozostaje ważnym elementem edukacji, jednak:

- ma być bardziej funkcjonalny niż encyklopedyczny,
- ma wspierać rozwój kompetencji czytelniczych,
- ma stanowić punkt wyjścia do rozmowy o współczesnych problemach i doświadczeniach uczniów.

Zaproponowane teksty powinny dotyczyć w większej części spraw współczesnych, bliskich uczniowi, zwłaszcza w klasach IV–VI, aby wykształcić nawyki czytelnicze, rozbudzić naturalną ciekawość poznawczą, a jednocześnie nauczyć krytycznej oceny pozyskiwanych informacji. Umiejętności te, wykorzystywane w klasach VII–VIII, powinny przygotować uczniów do zmierzenia się z tekstami kanonicznymi oraz wyposażać ich w umiejętności analityczno-interpretacyjne, konieczne w dalszej edukacji. Aby rozwijać wspomniane wcześniej umiejętności, warto z uczniami sięgać po teksty współczesne, reportaże, eseje, literaturę faktu, literaturę młodzieżową na wysokim poziomie oraz różnorodne teksty kultury, także te funkcjonujące w środowisku cyfrowym.

Jednym z kluczowych celów nowej podstawy programowej jest rozwijanie umiejętności **krytycznego czytania**. Oznacza to, że uczeń powinien osiągnąć umiejętności analizy i interpretacji tekstów, porównywania różnych interpretacji oraz uwzględniania w interpretacji kontekstów: historycznego, społecznego i kulturowego. Głównym zadaniem związanym z kształceniem umiejętności krytycznego czytania jest właściwa ocena wiarygodności informacji oraz umiejętność formułowania własnego stanowiska. W praktyce oznacza to przesunięcie akcentu z odtwarzania wiedzy o lekturze na samodzielne myślenie i interpretowanie.

Sprawczość w wyborze tekstów

Jednym z ważnych kierunków zmian jest zwiększenie wpływu uczniów na dobór tekstów. **Nie oznacza to rezygnacji z lektur obowiązkowych**, ale możliwość:

- **wyboru tekstu spośród kilku propozycji** – nauczyciel może zaproponować fragment powieści, reportaż, opowiadanie lub komiks dotyczące odwagi bohaterów. Zadaniem uczniów jest wybór tekstu do analizy;
- **tworzenia czytelniczych ścieżek wyboru** – nauczyciel może przygotować listę książek poświęconych np. tematyce relacji rodzinnych. Zadaniem uczniów jest wybór jednej z zaproponowanych książek. Zadanie to można urozmaicić pokazaniem okładek wymienionych pozycji;
- **uczniowskich rekomendacji** – zadaniem uczniów jest wtedy samodzielne polecenie klasie książek na określony temat za pomocą: podcastów, booktalków oraz klasowych rankingów.

2. Dobre praktyki realizacji doświadczeń edukacyjnych na lekcjach języka polskiego

W podstawie programowej uwzględniono uczenie poprzez działanie, które uznawane jest przez współczesnych badaczy edukacyjnych za jedną z najskuteczniejszych metod pracy z uczniem. Działania podejmowane podczas lekcji nie zawsze mieszczą się jednak w ramach konwencjonalnych metod – i właśnie takie działania nazywane są **doświadczeniami edukacyjnymi**. Opierają się one na praktycznym podejściu do rozwiązywania problemów, krytycznym myśleniu i rozwijaniu kreatywności.

Zgodnie z zapisami podstawy programowej języka polskiego, doświadczenia edukacyjne to zaplanowane przez nauczycieli **sytuacje edukacyjne, w których powinien uczestniczyć każdy uczeń**, a które w sposób celowy wspierają rozwój kompetencji przekrojowych i sprawczości. Dzięki ich wykorzystaniu uczeń doskonali umiejętność współpracy z innymi, eksperymentuje podczas rozwiązywania zadań i problemów, tworzy projekty i podejmuje dyskusje, co wpływa pozytywnie na efekty uczenia się oraz przygotowuje go do sprostania wyzwaniom rynku pracy.

Samodzielne podejmowanie wybranych działań, autonomia w tym zakresie, zwiększa motywację wewnętrzną oraz poczucie wykształcenia kompetencji, których znaczenie w procesie edukacji jest kluczowe. Dodatkowo udział w tego typu zadaniach pozytywnie wpływa na budowanie relacji w klasie.

Doświadczenie edukacyjne to wobec powyższego znana we współczesnej szkole sytuacja, w której uczeń:

- działa,
- bada,
- interpretuje,
- współpracuje,
- tworzy,
- podejmuje decyzje,
- podejmuje refleksję na temat własnego uczenia się.

Przykładowe doświadczenia edukacyjne dla klas IV–VI:

- **„Czytelnicze śledztwo”** – doświadczenie związane z lekturą, dotyczące określonego tematu lub problemu. Zadaniem uczniów jest poszukiwanie informacji na podany przez nauczyciela temat w różnych tekstach, tworzenie map myśli oraz rozwiązywanie problemów.
- **Kręgi czytelnicze** – doświadczenie, podczas którego uczniowie pracują w grupach. Każda grupa czyta inny tekst, a następnie uczniowie z grupy wymieniają się swoimi „odkryciami” dotyczącymi tekstu.
- **Mapy doświadczeń bohatera** – doświadczenie mające pobudzić uczniów do refleksji po przeczytaniu tekstu. Podczas tego zadania uczniowie m.in. samodzielnie wybierają najważniejsze wydarzenia dotyczące bohatera, towarzyszące bohaterowi emocje oraz sposób prezentacji wyników swojej pracy.
- **Spektakle i formy audialne** – doświadczenie, podczas którego uczniowie pracują w grupach. Przygotowują i prezentują krótkie formy artystyczne, takie jak przedstawienia teatralne, filmy, teledyski, słuchowiska lub podcasty. Działania te opierają się na samodzielnej adaptacji baśni, legend, mitów lub innych tekstów literackich.
- **Projekt twórczy skoncentrowany wokół lektury** – doświadczenie zakładające realizację zadań bezpośrednio inspirowanych czytаныmi tekstami i obejmujące:
 - projektowanie gier fabularnych lub konkursów opartych na fabule dzieła,
 - tworzenie komiksów na podstawie tekstu,
 - projektowanie nowych okładek lub obwolut do książek,
 - odgrywanie scenek oraz przygotowywanie improwizacji.

- **Próby literackie i dziennikarskie** – doświadczenia, w których zadaniem uczniów jest próba stworzenia własnych tekstów, takich jak:
 - opowiadania o zróżnicowanej kompozycji i fabule,
 - formy liryczne oraz dziennikarskie,
 - opisy przeżyć, sytuacji i krajobrazów oraz charakterystyki postaci.

Przykładowe doświadczenia edukacyjne dla klas VII–VIII:

- **Debata interpretacyjna** – doświadczenie aktywnie włączające uczniów w proces uczenia się. Osoba prowadząca debatę formułuje pytanie, na które uczniowie mają odpowiedzieć na podstawie analizy tekstu, gromadzenia argumentów oraz określenia stanowiska. Debata może dotyczyć np. zagadnienia: „Czy bohater miał prawo postąpić w ten sposób?” i może przyjąć formę debaty „za i przeciw”.
- **Porównywanie tekstów kultury** – doświadczenie, które również włącza uczniów w proces uczenia się. Nauczyciel stawia problem, który wymaga od uczniów analizy, a uczeń decyduje, czy wybierze do tego utwór literacki, film, utwór muzyczny (piosenkę) czy komiks. Następnie analizuje problem.
- **Dyskusja sokratejska** – doświadczenie, podczas którego do analizy postawy bohatera nauczyciel stosuje metodę pytań sokratejskich, takich jak:
 - Dlaczego bohater podjął taką decyzję?
 - Czy dzisiaj postąpilibyśmy podobnie?
 - W jaki sposób tekst odnosi się do współczesności?

Uwaga: zamiast dyskusji sokratejskiej do analizy postawy bohatera można też wykorzystać strategię heurystyczną.

- **Projekty artystyczne i multimedialne** – doświadczenia, podczas których uczniowie tworzą w grupach i prezentują krótkie spektakle, filmy, teledyski, słuchowiska lub podcasty. Kluczową różnicą względem klas młodszych jest to, że formy te powinny powstawać na podstawie samodzielnie napisanego, oryginalnego scenariusza. Szczególnym rodzajem projektu jest indywidualny projekt medialny, ponieważ zgodnie z zapisami raz w roku każdy uczeń powinien samodzielnie przygotować i przedstawić przegląd prasy, mediów i innych źródeł na zadany temat. Pozwala to na praktyczną analizę wiarygodności informacji i rozpoznawanie mechanizmów dezinformacji.

3. Sposoby realizacji efektów uczenia się wspierające kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz sprawczość

Realizacja efektów uczenia się opiera się na konkretnych, praktycznych strategiach dotyczących rozwijania poszczególnych kompetencji, takich jak:

1. Rozwijanie kompetencji fundamentalnych (językowych i cyfrowych):

- **warsztat twórczy** – aktywne uczestnictwo w kulturze (tworzenie własnych tekstów, odgrywanie scenariuszy, debaty);
- **edukacja medialna** – krytyczna analiza przekazów medialnych, weryfikacja informacji, higiena cyfrowa oraz etyczne i krytyczne korzystanie z narzędzi opartych na sztucznej inteligencji;
- **komunikacja funkcjonalna** – kładzenie nacisku na swobodne mówienie, aktywne słuchanie i świadome pisanie zamiast odtwarzania definicji.

2. Budowanie kompetencji przekrojowych:

- **praca zespołowa** – organizowanie wspólnego dochodzenia do rozwiązań, dyskusje pozwalające poznać różne punkty widzenia i szanować odmienne zdania;
- **edukacja interdyscyplinarna** – łączenie treści polonistycznych z modułami kulturowymi, historycznymi czy filozoficznymi;
- **doświadczenia edukacyjne** – uczestnictwo w sytuacjach edukacyjnych rozwijających empatię, autorefleksję oraz logiczne myślenie i argumentowanie.

3. Kształtowanie sprawczości:

- **metoda projektów** – uczenie się poprzez realizację długoterminowych lub krótkoterminowych projektów, podczas których uczeń bierze odpowiedzialność za proces twórczy i samodzielnie realizuje zamierzone cele. Organizacja tygodnia projektowego;
- **praktyki lekturowe** – omawianie lektur jako przestrzeni do budowania podmiotowości – wskazywanie uniwersalnych wartości i odniesień do współczesnego świata oraz własnego życia;
- **autonomia i motywacja** – angażowanie uczniów w wybór tekstów kultury, co buduje ich sprawczość i wzmacnia wewnętrzną motywację.

4. Podsumowanie

Zaproponowana podstawa programowa wskazuje na konieczność przejścia od tradycyjnego nauczania opartego na transmisji wiedzy do modelu skoncentrowanego na **rozwój funkcjonalnych kompetencji**. Język polski ma się stać kanałem komunikacyjnym, którego kluczowym założeniem jest integracja tradycji i nowoczesności przez budowanie pomostu między tradycyjną kulturą pisma a nowymi formami przekazów audialnych i audiowizualnych. Celem tych działań ma być przygotowanie ucznia do sprawnego i etycznego funkcjonowania w świecie łączącym różne formy komunikacji, w tym środowisko cyfrowe.

Zmieniają się także rola i zadania nauczyciela, który przede wszystkim musi stać się **moderatorem** środowiska uczenia się wspierającym sprawczość ucznia.

Korzyści dla ucznia, które wynikają ze zmiany paradygmatu nauczania, to przede wszystkim:

- mniej nauki pojęciowej,
- rozwijanie sprawczości, czyli większa samodzielność,
- rozwijanie samodzielnego myślenia,
- lepsze przygotowanie do życia w świecie informacji,
- uczenie się poprzez działanie i doświadczanie,
- kontakt z różnymi formami kultury,
- treści bliższe współczesności,
- zwiększenie zaangażowania ucznia,
- rozwijanie współpracy,
- rozwijanie umiejętności łączenia przedmiotów i kontekstów,
- więcej czasu na zdobywanie praktycznych umiejętności.

Jak widać, nowa podstawa programowa daje uczniom przestrzeń praktycznego zastosowania wiedzy zdobywanej na lekcji i tym samym pozwala na rozwijanie sprawczości ucznia.

5. Scenariusz szkolenia

Cel szkolenia: Przygotowanie doradców metodycznych i nauczycieli konsultantów w publicznych placówkach doskonalenia nauczycieli do udzielania wsparcia polonistom we wdrażaniu podstawy programowej z języka polskiego w ramach Reformy2026. Kompas Jutra. Szkolenie koncentruje się na praktycznym rozumieniu zmian organizacji pracy na lekcjach języka polskiego oraz zapoznaniu z dobrymi praktykami wspierającymi proces dydaktyczny.

Cele szczegółowe:

1. Zrozumienie kontekstu oraz założeń podstawy programowej języka polskiego.
2. Zapoznanie z celami przedmiotu język polski i ich wpływem na organizację procesu dydaktycznego.
3. Zapoznanie z obszarami odpowiadającymi najważniejszym umiejętnościom kształconym na lekcjach języka polskiego.
4. Rozumienie pytań wiodących i ich znaczenia w formułowaniu wymagań szczegółowych w poszczególnych obszarach.
5. Przedstawienie modułów: filozoficznego, kulturowego i medialnego oraz ich wpływu na interdyscyplinarność treści zawartych w podstawach programowych różnych przedmiotów.
6. Omówienie praktyk czytelniczych oraz kanonu lektur.
7. Zapoznanie z propozycjami metodycznymi dotyczącymi doświadczeń edukacyjnych na lekcjach języka polskiego.

Zamierzone efekty szkolenia – po szkoleniu osoby w nim uczestniczące:

1. Wyjaśniają kontekst oraz założenia podstawy programowej z języka polskiego.
2. Omawiają cele przedmiotu język polski i ich wpływ na organizację procesu dydaktycznego.
3. Charakteryzują obszary odpowiadające najważniejszym umiejętnościom kształconym na lekcjach języka polskiego.
4. Analizują pytania wiodące i wyjaśniają ich znaczenie w formułowaniu wymagań szczegółowych w poszczególnych obszarach.
5. Definiują moduły: filozoficzny, kulturowy i medialny oraz wyjaśniają ich wpływ na interdyscyplinarność treści zawartych w podstawach programowych różnych przedmiotów.

6. Omawiają sposoby kształtowania nawyku czytania poprzez praktyki czytelnicze oraz kanon lektur.
7. Formułują propozycje metodyczne dotyczące doświadczeń edukacyjnych na lekcjach języka polskiego.

Metody pracy: wykład z prezentacją multimedialną, dyskusja, burza mózgów, metoda śnieżnej kuli, studium przypadku (case study).

Formy pracy: praca zbiorowa, praca w grupach, praca w parach.

Niezbędne pomoce: flipchart, flamastry, karteczki samoprzylepne (w różnych kolorach).

Materiały dla uczestników po szkoleniu:

- prezentacja multimedialna,
- scenariusz warsztatu,
- wydruk podstawy programowej z języka polskiego dla szkoły podstawowej.

Przebieg szkolenia – moduły tematyczne:

1. Od wiedzy do sprawczości – nowa filozofia przedmiotu język polski (30 min)

- Wyjaśnienie zmian zachodzących w podstawie programowej.
- Omówienie znaczenia kompetencji przekrojowych, fundamentalnych oraz sprawczości we współczesnej edukacji w odniesieniu do *Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej*.
- Wyjaśnienie znaczenia wspólnych dla narodu i Europy wartości, które wspierają rozwój młodego człowieka w nabywaniu kompetencji zarówno fundamentalnych, jak i przekrojowych.
- Zdefiniowanie pojęcia sprawczości.
- Omówienie propozycji celów edukacji na podstawie *Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej*.
- Określenie zmian w nowej podstawie programowej w stosunku do jej poprzedniczki.

2. Siedem obszarów umiejętności – nowa struktura treści nauczania (wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności) (50 min)

- Wyjaśnienie celów kształcenia na II etapie edukacyjnym na przedmiocie język polski.
- Analiza pytań wiodących poprzedzających nowe obszary kształcenia.

- Charakterystyka zmian zachodzących w obszarze „Świadomość językowa” – funkcjonalność i perspektywa komunikologiczna.
- **Praca w grupach (25 min)** – przygotowanie zadania dla uczniów klas VII–VIII łączącego obszar komunikacji ze świadomością językową. Zadanie ma pokazać, jak język wpływa na skuteczność, etykę oraz jakość porozumiewania się. Zadanie powinno:
 - dotyczyć sytuacji bliskiej uczniowi, np. wiadomości do nauczyciela, rozmowy w klasie, komentarza w sieci, odpowiedzi w dyskusji,
 - uwypuklać zależność między doбором środków językowych a efektem komunikacyjnym,
 - uwzględniać co najmniej jedno pojęcie z komunikacji, np. asertywność, parafrazowanie, informacja zwrotna, dyskusja, debata, manipulacja,
 - uwzględniać co najmniej jedno pojęcie ze świadomości językowej, np. zdanie złożone, mowa zależna i niezależna, imiesłów, rodzina wyrazów, przydawka, okolicznik, interpunkcja,
 - prowadzić ucznia do wniosku, że sposób mówienia lub pisania wpływa na relacje z odbiorcą i wyraża intencje mówiącego.

3. Interdyscyplinarność – moduł filozoficzny, kulturowy i medialny (45 min)

- Uzupełnienie informacji dotyczących kwestii interdyscyplinarności opisanej w podstawie programowej.
- Omówienie modułów tematycznych wprowadzonych do nowej podstawy programowej.
- Charakterystyka celów poszczególnych modułów: medialnego, filozoficznego oraz kulturowego.
- **Praca w grupach (25 min)** – uczestnicy zostają podzieleni na pięcioosobowe grupy i otrzymują zadanie do wykonania. Każda grupa korzysta z otrzymanych materiałów: podstawy programowej oraz listy przykładowych tekstów do omówienia w klasach IV–VIII z następującym poleceniem: „Zaproponujcie trzy konkretne działania dydaktyczne, które nauczyciel języka polskiego może zrealizować w klasie, wykorzystując ideę interdyscyplinarności – jedno działanie do modułu kulturowego, jedno do modułu filozoficznego, jedno do modułu medialnego”. Po wykonaniu zadania, każda z grup odpowiada na jedno z poniższych pytań:

- Który moduł jest najłatwiejszy do wdrożenia w praktyce? Dlaczego?
- Co może sprawiać nauczycielom największą trudność? Dlaczego?
- Jakie kompetencje polonista musi dziś rozwijać u uczniów poza tradycyjną interpretacją tekstu? Dlaczego?
- Jakie miejsce w nowej podstawie programowej zajmuje współpraca z innymi przedmiotami?

Po wykonaniu zadania poszczególne grupy prezentują efekty swojej pracy, a chętne osoby z grup odpowiadają na pytania.

4. Praktyki czytelnicze i kanon lektur (45 min)

- Uzupełnienie informacji dotyczących praktyk czytelniczych opisanych w podstawie programowej.
- Omówienie idei zmian w zakresie czytelnictwa.
- Charakterystyka nowego kanonu lektur jako ważnego elementu edukacji.
- **Praca w grupach (25 min)** – uczestnicy zostają podzieleni na pięcioosobowe grupy. Każda z grup otrzymuje od osoby prowadzącej szkolenie listę przykładowych tekstów do omówienia w klasach IV–VIII z następującym poleceniem: „Wybierzcie z listy: cztery teksty narracyjne i dramatyczne przeznaczone do omówienia w klasach IV–VIII lub jeden tekst spośród antologii i wyborów tekstów oraz dwa utwory spośród tekstów publicystycznych, popularnonaukowych, filozoficznych, biograficznych czy literatury faktu przeznaczone do omówienia w klasach IV–VIII. Kierujcie się tymi kryteriami, którymi mogą posłużyć się uczniowie przy wyborze tych tekstów. Uzasadnijcie swój wybór, wskazując na elementy, które mogą stanowić motywację dla uczniów do wyboru tych właśnie tekstów”. Po zakończonej pracy grupy omawiają wybrane lektury i toczy się dyskusja na temat zaproponowanych tekstów (5 min), po której jest czas na wnioski i podsumowanie (10 min).
- Omówienie najważniejszych kierunków proponowanych zmian w zakresie praktyk czytelniczych.
- Wprowadzenie pojęcia sprawczości w wyborze tekstów.
- **Zadanie dodatkowe (opcjonalne)** – ćwiczenie, podczas którego uczestnicy zaprojektują zadania odpowiadające na pytanie: „W jaki sposób uczniowie mogliby dokonać wyboru tekstów dotyczących przyjaźni?”. Omówienie propozycji.

5. Sprawczość ucznia – doświadczenia edukacyjne (55 min)

- Zadanie uczestnikom szkolenia pytania: „Kiedy uczeń naprawdę ma wpływ na swoje uczenie się podczas lekcji języka polskiego?”. Uczestnicy zapisują odpowiedzi na karteczkach. Następnie grupują je wokół kategorii:
 - wybór,
 - odpowiedzialność,
 - podejmowanie decyzji,
 - samodzielność,
 - współtworzenie procesu uczenia się.
- Zdefiniowanie pojęcia doświadczenia edukacyjnego.
- Charakterystyka struktury doświadczeń edukacyjnych w szkole podstawowej.
- Omówienie sprawczości uczniów w koncepcji nowej podstawy programowej.
- **Analiza doświadczeń edukacyjnych w klasach IV–VI (5 min).**
- **Praca w grupach (10 min)** – zadanie wspólne dla wszystkich grup: „Opracujcie propozycję realizacji wylosowanego doświadczenia edukacyjnego. Zaplanujcie, w której klasie będzie ono przeprowadzone”. Grupy prezentują wyniki pracy.
- **Omówienie przykładowych doświadczeń edukacyjnych w klasach IV–VI.**
- **Analiza doświadczeń edukacyjnych w klasach VII–VIII (5 min)**
- **Praca w grupach (10 min)** – zadanie wspólne dla wszystkich grup: „Opracujcie propozycję realizacji wylosowanego doświadczenia edukacyjnego. Zaplanujcie, w której klasie będzie ono przeprowadzone”. Grupy prezentują wyniki pracy.
- **Omówienie przykładowych doświadczeń edukacyjnych w klasach VII–VIII.**
- **Zadanie pytania:** „W jaki sposób planować lekcje z uwzględnieniem sprawczości uczniów?”.
- **Praca w grupach (10 min)** – każda grupa otrzymuje jeden z następujących tematów: bohaterstwo, samotność, przyjaźń, odpowiedzialność. Zadaniem grup jest zaprojektowanie lekcji z uwzględnieniem: wskazania na teksty, które mogą wybrać uczniowie, doświadczenia edukacyjnego pasującego do danego zagadnienia oraz sposobu, w jaki uczniowie mogliby zaprezentować efekty swojej pracy. Po wykonaniu zadania grupy prezentują uzyskane efekty.
- **Pytanie kończące warsztat:** „Co już robię na swoich lekcjach, a co mogę zmienić na najbliższej lekcji języka polskiego, aby moi uczniowie mieli większy wpływ na swoje uczenie się?”.

Autorki poradnika:

Beata Kapela-Bagińska – nauczycielka języka polskiego, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, metodyczka, tutorka, doświadczona trenerka szkoląca nauczycieli, liderka sieci nauczycieli w projekcie Zdolni z Pomorza. Ekspertka IBE w zakresie nowych podstaw programowych z języka polskiego oraz CKE w modernizacji egzaminu maturalnego z języka polskiego od 2015 roku. Współautorka podręczników serii *Sztuka wyrazu* wydawnictwa GWO oraz repetytoriów wydawnictwa Stentor. Wieloletnia wykładowczyni na Uniwersytecie Gdańskim, doradczyni metodyczna w Sopotkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli, nauczycielka języka polskiego oraz języka polskiego jako obcego w sopockich liceach. Jej pasją są aktywne metody pracy, klocki Lego, wykorzystywanie gamifikacji podczas zajęć, a także mechaniki gier na lekcjach polskiego. Ma ogromne poczucie humoru, dzięki któremu buduje partnerskie relacje z uczniami. Lubi odwołania do kultury współczesnej – bliskiej uczniowi. Stara się inspirować, motywować i rozwijać umiejętności uczniów w zakresie kompetencji społecznych. Prywatnie uwielbia podróże i poznawanie różnych kultur.

Joanna Kostrzewa – absolwentka polonistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wykładowczyni Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu (filia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dyplomowana nauczycielka języka polskiego z ponad dwudziestopięcioletnim doświadczeniem pracy w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, współautorka podręczników szkolnych do języka polskiego dla szkoły podstawowej i ponadpodstawowej z serii *Nowe słowa na start!*, *Słowa na start* i *Ponad słowami* wydawnictwa Nowa Era, autorka licznych publikacji dla nauczycieli. Czynna egzaminatorka egzaminu ósmoklasisty i maturalnego z języka polskiego (OKE w Poznaniu), autorka zadań egzaminacyjnych do egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego z języka polskiego (CKE), rzeczoznawczyni ds. podręczników do kształcenia ogólnego z języka polskiego, ekspertka Instytutu Badań Edukacyjnych w zakresie tworzenia podstaw programowych z języka polskiego w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, członkini Zespołu Pedagogiki Młodzieży na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Prywatnie uwielbia spędzać czas ze swoimi trzema córkami, czytać książki, oglądać dobre filmy i spektakle teatralne oraz odpoczywać podczas pracy w ogrodzie.

Reforma26. Kompas Jutra

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

II etap edukacyjny (klasy IV–VIII) – język polski

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI¹⁾

z dnia 11 marca 2026 r.

w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym

Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 lit. a i b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 1043, 1160 i 1837 oraz z 2026 r. poz. 187 i 203) zarządza się, co następuje:

§ 1. Określa się podstawę programową:

- 1) wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) kształcenia ogólnego dla:
 - a) szkoły podstawowej, stanowiącą załącznik nr 2 do rozporządzenia,
 - b) szkoły podstawowej – dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, stanowiącą załącznik nr 3 do rozporządzenia.

§ 2. Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, określoną w załączniku nr 1 do rozporządzenia, stosuje się, począwszy od roku szkolnego 2026/2027.

§ 3. Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, określoną w załączniku nr 1 do rozporządzenia, stosuje się także do prowadzenia wychowania przedszkolnego w ośrodkach umożliwiających dzieciom z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego.

§ 4. 1. Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia, stosuje się, począwszy od:

- 1) roku szkolnego 2026/2027 w klasach I i IV szkoły podstawowej, a w latach następnych również w kolejnych klasach szkoły podstawowej;

¹⁾ Minister Edukacji kieruje działem administracji rządowej – oświata i wychowanie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2023 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji (Dz. U. poz. 2717).

- 2) roku szkolnego 2027/2028 w klasie VIII szkoły podstawowej w zakresie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa;
- 3) roku szkolnego 2029/2030 w semestrze I klasy VII szkoły podstawowej dla dorosłych, w którym kształcenie rozpoczyna się z dniem 1 września 2029 r. lub z dniem 1 lutego 2030 r., a w latach następnych także w kolejnej klasie i semestrach szkoły podstawowej dla dorosłych.

2. Dotychczasową podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.²⁾), stosuje się w roku szkolnym:

- 1) 2026/2027 w klasach II, III i V–VIII szkoły podstawowej,
- 2) 2027/2028 w klasach III i VI–VIII szkoły podstawowej,
- 3) 2028/2029 w klasach VII i VIII szkoły podstawowej,
- 4) 2029/2030 w:
 - a) semestrze II klasy VII szkoły podstawowej dla dorosłych, w którym kształcenie rozpoczyna się z dniem 1 lutego 2029 r.,
 - b) klasie VIII szkoły podstawowej, w tym szkoły podstawowej dla dorosłych,
- 5) 2030/2031 w semestrze II klasy VIII szkoły podstawowej dla dorosłych, w którym kształcenie rozpoczyna się z dniem 1 lutego 2030 r.

– z tym że w latach szkolnych 2027/2028–2029/2030 w klasie VIII szkoły podstawowej realizuje się podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w zakresie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, o której mowa w ust. 1 pkt 2.

§ 5. Podstawę programową kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkole podstawowej, określoną w załączniku nr 3 do rozporządzenia, stosuje się, począwszy od roku szkolnego 2026/2027.

²⁾ Zmiany wymienionego rozporządzenia zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 1679, z 2021 r. poz. 1533, z 2022 r. poz. 609 i 1717, z 2023 r. poz. 312 i 1759, z 2024 r. poz. 996 oraz z 2025 r. poz. 378 i 1052.

§ 6. Traci moc rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.³⁾) w zakresie dotyczącym podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej i podstawy programowej kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych.

§ 7. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2026.

Minister Edukacji: B. Nowacka

Załącznik nr 2

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Ogólne cele kształcenia i wychowania

Szkoła podstawowa wspiera wszechstronny rozwój uczniów w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz wspomaga ich w pełnej realizacji potencjału – zarówno jako jednostek, jak i członków społecznej i demokratycznej wspólnoty. Kształcenie w szkole podstawowej sprzyja kształtowaniu postawy dbałości o dobro wspólne, pielęgnowania tradycji i kultury narodowej z poszanowaniem innych kultur oraz rozwija postawy patriotyczne.

Celem kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest:

- 1) rozwijanie kompetencji fundamentalnych: językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, niezbędnych do funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz w procesie uczenia się;

³⁾ Zmiany wymienione w odnośniku 2.

- 2) budowanie przez uczniów wiedzy pozwalającej rozumieć otaczający ich świat i poznawać go w procesie uczenia się na kolejnych etapach edukacyjnych;
- 3) rozwijanie kompetencji przekrojowych: poznawczych, społecznych i osobistych, pozwalających uczniom aktywnie działać w szkole i poza nią, z korzyścią dla siebie i dla wspólnego dobra;
- 4) budowanie sprawczości uczniów w procesie uczenia się i realizacji zamierzonych celów, w tym branie odpowiedzialności za własne działania i ich wpływ na siebie, innych ludzi i świat;
- 5) wprowadzanie uczniów, we współpracy z rodzicami, w świat wartości i przygotowywanie ich do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych w trosce o siebie, innych ludzi, ojczyznę i inne wspólnoty;
- 6) rozwijanie aspiracji, ciekawości i uzdolnień uczniów oraz wzmacnianie motywacji wewnętrznej w procesie uczenia się.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza szkoły opiera się na następujących wartościach: wolność, odpowiedzialność, wspólnota, szacunek, godność, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość i solidarność.

W procesie uczenia się uczeń buduje i rozwija kompetencje fundamentalne, wiedzę, kompetencje przekrojowe oraz sprawczość. Tworzenie warunków do rozwijania kompetencji fundamentalnych, wiedzy, kompetencji przekrojowych i sprawczości uczniów jest wspólnym zadaniem wszystkich nauczycieli. To proces ciągły, realizowany na wszystkich etapach edukacyjnych, wszystkich przedmiotach oraz międzyprzedmiotowo.

I. Kompetencje fundamentalne

Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę procesu edukacji. Ich opanowanie i doskonalenie stanowi warunek konieczny funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz dalszego uczenia się.

Do kompetencji fundamentalnych należą:

- 1) kompetencje językowe, tj. zdolność skutecznego komunikowania się w mowie i piśmie; kompetencje te obejmują umiejętność rozumienia wypowiedzi ustnej oraz czytanego tekstu literackiego i nieliterackiego, analizowania oraz przetwarzania informacji, formułowania własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej w sposób zrozumiały dla odbiorcy oraz dostosowany do sytuacji;

- 2) kompetencje matematyczne, tj. zdolność do rozumowania matematycznego oraz wykorzystywania pojęć i narzędzi matematyki w różnych obszarach działalności, w tym także w praktyce; kompetencje te obejmują znajomość i rozumienie pojęć, procedur oraz idei matematycznych i dokonywanie obliczeń oraz szacunków, rozumienie i przetwarzanie informacji podawanych w formie danych, procentów czy wykresów oraz umiejętność stosowania matematyki w różnych sytuacjach życiowych;
- 3) kompetencje cyfrowe, tj. zdolność celowego, skutecznego, krytycznego i odpowiedzialnego korzystania z technologii cyfrowych w uczeniu się i sprawnym funkcjonowaniu w społeczeństwie; kompetencje te obejmują stosowanie myślenia komputacyjnego (w szczególności metod informatycznych) w rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin oraz umiejętność pozyskiwania i analizowania informacji w środowisku cyfrowym;
- 4) kompetencje ruchowe, tj. zdolność do świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego oraz zdrowego stylu życia; kompetencje te obejmują umiejętność planowania, podejmowania, monitorowania i oceniania aktywności fizycznej oraz kształtowania zdrowych nawyków w codziennym funkcjonowaniu.

Rozwijanie kompetencji językowych i matematycznych powinno być prowadzone zgodnie ze strategią stopniowego osiągnięcia biegłości (ang. *mastery learning*). Kluczowym elementem tej koncepcji jest indywidualizacja procesów uczenia się i nauczania przez dostosowanie tempa i metod do potrzeb uczniów oraz bieżące monitorowanie postępów. Decyzja o przejściu do kolejnego kroku w rozwijaniu kompetencji językowych i matematycznych powinna opierać się na pewności, że uczeń opanował prostsze umiejętności na wystarczającym poziomie i jest gotowy do ich pogłębiania.

Minimalnym poziomem osiągnięć w zakresie kompetencji matematycznych i językowych dla wszystkich uczniów jest poziom wstępny. Nieosiągnięcie tego poziomu znacząco utrudnia dalszą naukę na kolejnych etapach edukacyjnych oraz skuteczne funkcjonowanie w różnych sytuacjach życia codziennego. Za docelowy poziom rozwoju kompetencji fundamentalnych dla większości uczniów w szkole podstawowej uznaje się poziom oczekiwany. Uczniowie, którzy szybko nabywają kompetencje językowe i matematyczne na poziomie wstępnym, powinni otrzymywać dodatkowe

zadania wymagające głębszej i bardziej złożonej analizy. Natomiast uczniom, którzy nie rozwinęli kompetencji językowych i matematycznych na poziomie wstępnym, należy zapewnić takie wsparcie, które umożliwi im osiągnięcie tego poziomu. Opisane poniżej w tabelach poziom wstępny i oczekiwany kompetencji językowych oraz kompetencji matematycznych należy czytać łącznie z wymaganiami szczegółowymi dotyczącymi wiedzy i umiejętności w zakresie edukacji wczesnoszkolnej oraz poszczególnych zajęć edukacyjnych nauczanych w klasach IV–VIII.

Tabela nr 1. Poziom wstępny i oczekiwany kompetencji językowych na zakończenie klasy VIII

Kompetencje językowe		
kompetencje	poziom wstępny	poziom oczekiwany
1. Odbiór wypowiedzi (czytanie i słuchanie). Uczeń:	1) samodzielnie czyta dostosowane do swojego wieku teksty (użytkowe, informacyjne, fabularne, popularnonaukowe), o umiarkowanej złożoności językowej i tematycznej, udostępniane za pomocą różnych środków przekazu; 2) znajduje w tekście różne informacje (ogólne i szczegółowe), odróżnia fakty od opinii, porównuje opinie z różnych źródeł na ten sam temat, dostrzega związki przyczynowo-skutkowe i czasowe, rozpoznaje wieloznaczność wyrazów z podstawowego zasobu leksykalnego; 3) rozpoznaje, że celem tekstu jest przekonanie do czegoś lub przekazanie informacji; 4) odczytuje sens tekstu, odnosząc go do sytuacji wykraczających poza swoje bezpośrednie doświadczenie.	1) samodzielnie czyta różnorodne teksty o urozmaiconej składni i z poszerzonym zasobem leksykalnym, również te wykraczające poza dotychczasowe doświadczenia odbiorcze; 2) analizuje tekst, znajduje w tekście informacje ukryte, porównuje treści zawarte w tekstach powiązanych ze sobą tematycznie, odróżnia w tekście informacje ważne od mniej istotnych, rozpoznaje wypowiedzi o charakterze niejednoznacznym (np. ironia, aluzja, gra słowna); 3) rozpoznaje i porównuje stanowiska i postawy nadawców różnych komunikatów; 4) odczytuje sens tekstu, wykorzystując wiedzę pozatekstową i odnosząc go do kontekstu kulturowego i społecznego poznanego w szkole.

Kompetencje językowe		
kompetencje	poziom wstępny	poziom oczekiwany
2. Tworzenie wypowiedzi (pisanie i mówienie). Uczeń:	1) samodzielnie tworzy komunikatywne wypowiedzi (ustne i pisemne) pozwalające na realizację zamierzonego celu wypowiedzi, prezentuje swoje stanowisko i uzasadnia je, podając proste argumenty; 2) rozmawia na tematy związane z zagadnieniami omawianymi w szkole, także wykraczające poza bezpośrednie doświadczenie, odnosi się do wypowiedzi rozmówców; 3) świadomie stosuje proste środki językowe.	1) samodzielnie tworzy rozbudowane, spójne wypowiedzi (ustne i pisemne), z jasnym przekazem, zgodne z wymaganiami gatunku, podejmuje polemikę lub wzmacnia stanowisko innych osób, podaje argumenty, w logiczny sposób uzasadnia swoje stanowisko; 2) swobodnie prowadzi dialog na różnorodne tematy (również abstrakcyjne), umiejętnie inicjuje, podtrzymuje i kończy rozmowę; 3) świadomie stosuje środki retoryczne dla wzmocnienia siły perswazji lub ekspresji wypowiedzi.
3. Sprawność językowa. Uczeń:	1) stosuje w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych podstawowe zasady poprawności językowej, a popełniane przez niego błędy nie wpływają na rozumienie wypowiedzi, na ogół stosuje zasady ortograficzne i interpunkcyjne w zakresie reguł poznanych na zajęciach w szkole; 2) posługuje się słownictwem umożliwiającym swobodną komunikację w różnorodnych sytuacjach; 3) rozpoznaje najważniejsze konteksty komunikacyjne (np. relacje między rozmówcami, cel komunikacji) i dostosowuje do nich sposób wypowiadania się w mowie i piśmie.	1) stosuje w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych zasady poprawności językowej, posługuje się różnorodnymi strukturami gramatycznymi, pisze poprawnie pod względem ortograficznym (również w zakresie pisowni ustalonej i wyjątków) i interpunkcyjnym; 2) posługuje się bogatym słownictwem (w tym frazeologią i terminologią przedmiotową poznaną w szkole); 3) rozpoznaje różnorodne konteksty komunikacyjne (np. okoliczności, kontekst społeczno-kulturowy poznany w szkole) i dostosowuje do nich sposób wypowiadania się w mowie i piśmie.

Tabela nr 2. Poziom wstępny i oczekiwany kompetencji matematycznych na zakończenie klasy VIII

Kompetencje matematyczne		
kompetencje	poziom wstępny	poziom oczekiwany
1. Używanie narzędzi matematycznych. Uczeń:	1) wykonuje proste obliczenia i rozwiązuje typowe zadania; 2) wykazuje podstawowe rozumienie własności działań na liczbach; 3) oblicza pola podstawowych figur płaskich i objętości podstawowych brył; 4) korzysta z prostych wzorów i procedur.	1) wykonuje złożone obliczenia i potrafi je uprościć, korzystając z własności działań; 2) stosuje własności figur geometrycznych do obliczania pól i objętości; 3) rozumie i interpretuje zależności między wielkościami opisywanymi za pomocą reguły lub wzoru, potrafi modyfikować wzór.
2. Korzystanie z informacji. Uczeń:	1) zbiera i interpretuje istotne informacje liczbowe z jednego źródła lub dwóch źródeł; 2) wykorzystuje dane, które są podane w tekście, tabelach lub w formie graficznej, wybiera odpowiednie informacje, wyciąga z nich proste wnioski.	zestawia informacje podane w kilku źródłach i w różnej formie oraz wyciąga wnioski z tego zestawienia.
3. Rozwiązywanie zadań. Uczeń:	1) za pomocą narzędzi matematycznych tworzy strategię rozwiązania prostego zadania, także osadzonego w kontekstach życia codziennego; 2) wykazuje podstawowe rozumienie związków między kilkoma informacjami i korzysta z nich podczas rozwiązywania zadania.	1) buduje dobrze zaplanowane strategie prowadzące do rozwiązania także kilkuetapowego problemu; 2) wykorzystuje narzędzia i modele matematyczne do opisu i interpretacji zagadnień z różnych dziedzin oraz rozumie, jakie są ograniczenia używanych modeli.
4. Rozumowanie i argumentacja. Uczeń:	opisuje sposób swojego rozumowania i podaje przynajmniej jeden matematyczny argument uzasadniający jego poprawność.	prowadzi kilkuetapowe rozumowania i przedstawia argumenty uzasadniające ich poprawność, odwołując się do wiedzy matematycznej.

II. Kompetencje przekrojowe

Kompetencje przekrojowe to zdolności do działania w różnych sytuacjach w szkole i poza nią z wykorzystaniem wiedzy, umiejętności i postaw rozwijanych w szkole. Kompetencje przekrojowe są rozwijane w ramach edukacji wczesnoszkolnej, poszczególnych przedmiotów nauczanych na II etapie edukacyjnym, międzyprzedmiotowo, a także w ramach realizacji zadań wychowawczo-profilaktycznych szkoły. Etap edukacyjny oraz specyfika poszczególnych przedmiotów wyznaczają sposób rozwijania kompetencji przekrojowych, dlatego opisane poniżej kompetencje są uwzględnione bezpośrednio w treściach nauczania – wymaganiach szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności, doświadczeniach edukacyjnych oraz warunkach i sposobie realizacji edukacji wczesnoszkolnej i poszczególnych przedmiotów nauczanych na II etapie edukacyjnym.

Do kompetencji przekrojowych należą:

- 1) kompetencje poznawcze, w tym:
 - a) rozwiązywanie problemów, tj. zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, które umożliwią osiągnięcie zamierzonego celu; kompetencja ta obejmuje analizę problemu, identyfikowanie rozwiązań i ich ocenę oraz zastosowanie wybranego rozwiązania,
 - b) krytyczne myślenie, tj. zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków, unikania uproszczeń, stereotypów, błędów poznawczych, manipulacji i uprzedzeń; kompetencja ta obejmuje gromadzenie, analizę i syntezę informacji, wnioskowanie i wykorzystywanie informacji oraz rozpoznawanie manipulacji,
 - c) kreatywne myślenie, tj. zdolność tworzenia nieszablonowych i wartościowych pomysłów; kompetencja ta obejmuje rozwijanie własnej ciekawości, myślenie abstrakcyjne, kreowanie pomysłów i ich udoskonalanie oraz wytrwałość twórczą;
- 2) kompetencje społeczne, w tym:
 - a) współpraca, tj. zdolność do działania w grupie, która opiera się na wzajemnym szacunku, konstruktywnym podziale ról i wspólnym osiągnięciu celów; kompetencja ta obejmuje budowanie relacji wokół celów, efektywną komunikację, przyjmowanie roli dostosowanej do sytuacji, wspólne podejmowanie decyzji oraz harmonizowanie współpracy,

- b) dbanie o innych, tj. zdolność do empatycznego dostrzegania, nazywania i wspierania realizacji potrzeb innych osób i zbiorowości; kompetencja ta obejmuje rozpoznawanie i nazywanie potrzeb innych osób, reagowanie na nie w sposób otwarty i życzliwy, budowanie relacji i dbanie o nie, podejmowanie działań na rzecz dobra wspólnego oraz dbanie o otoczenie;
- 3) kompetencje osobiste, w tym:
 - a) kierowanie sobą, tj. zdolność świadomego podejmowania działań mających na celu samodoskonalenie, realizację aspiracji, systematyczne poszerzanie wiedzy i umiejętności; kompetencja ta obejmuje rozwój i uczenie się, rozwijanie samodzielności i wytrwałości, podejmowanie autorefleksji i wyciąganie wniosków oraz wzmacnianie własnej motywacji,
 - b) dbanie o siebie, tj. zdolność rozpoznawania i zaspokajania własnych potrzeb fizycznych, emocjonalnych i psychicznych, z poszanowaniem innych; kompetencja ta obejmuje troskę o zdrowie i dobre samopoczucie, rozpoznawanie, nazywanie i wyrażanie emocji, radzenie sobie ze stresem oraz wyznaczanie bezpiecznych granic w relacjach z innymi.

Nauczyciele przez planowanie działań dydaktycznych oraz szkoła przez tworzenie i realizację programu wychowawczo-profilaktycznego organizują sytuacje edukacyjne umożliwiające uczniom realizację do zakończenia procesu uczenia się w szkole podstawowej następujących wymagań w zakresie kompetencji przekrojowych.

1. Rozwiązywanie problemów:
 - 1) w zakresie analizy problemu uczeń:
 - a) rozpoznaje i definiuje problem,
 - b) analizuje problem z wielu perspektyw i wykorzystuje wiedzę z różnych dziedzin,
 - c) stosuje narzędzia wspomagające proces myślenia, m.in. schematy przyczynowo-skutkowe, diagramy relacji;
 - 2) w zakresie identyfikowania rozwiązań i ich oceny uczeń:
 - a) identyfikuje różne możliwe rozwiązania problemu,
 - b) dokonuje analizy możliwych rozwiązań ze względu na: zgodność z zakładanym celem, dostępność zasobów potrzebnych do ich zastosowania, potencjalne długoterminowe skutki dla różnych osób,

- c) decyduje o wyborze rozwiązania, uwzględniając wnioski z analizy i wybrane wcześniej kryteria;
- 3) w zakresie zastosowania wybranego rozwiązania uczeń:
 - a) planuje i organizuje działania prowadzące do realizacji wybranego rozwiązania,
 - b) wdraża wybrane rozwiązanie, monitoruje postępy i w razie potrzeby koryguje działania,
 - c) dokonuje ewaluacji wybranego rozwiązania.
- 2. Krytyczne myślenie:
 - 1) w zakresie gromadzenia, analizy i syntezy informacji uczeń:
 - a) w różnych źródłach wyszukuje informacje wyrażone wprost i pośrednio,
 - b) analizuje informacje (w tym odróżnia dane istotne od mniej ważnych) i syntetyzuje je (łącząc elementy w uporządkowaną całość), rozpoznaje powiązania między informacjami,
 - c) dostrzega braki informacji oraz sprzeczności i wady w zbiorach danych;
 - 2) w zakresie wnioskowania i wykorzystywania informacji uczeń:
 - a) formułuje pytania i hipotezy,
 - b) na podstawie zgromadzonych informacji formułuje i porządkuje wnioski w odpowiedzi na pytania i hipotezy,
 - c) buduje różnorodną argumentację wspierającą przyjęte stanowisko i weryfikuje ją pod wpływem krytyki,
 - d) rozwija krytycyzm wobec dotychczasowych przekonań i poglądów, w tym dostrzega ograniczenia własnej wiedzy;
 - 3) w zakresie rozpoznawania manipulacji uczeń:
 - a) krytycznie analizuje źródła informacji, odnosząc się do różnych kryteriów,
 - b) rozpoznaje perswazyjny charakter komunikatu, identyfikuje poglądy, stanowisko, rolę i interes jego nadawcy,
 - c) ocenia wiarygodność źródeł informacji, weryfikuje argumenty wspierające prezentowane poglądy,
 - d) rozpoznaje przykłady manipulacji i reaguje na nie w sposób krytyczny i konstruktywny.

3. Kreatywne myślenie:

- 1) w zakresie rozwijania własnej ciekawości uczniów:
 - a) uważnie obserwuje rzeczywistość, formułuje nieoczywiste pytania i dociekliwie szuka na nie odpowiedzi,
 - b) rozwija zainteresowania przez pracę nad konkretnymi zagadnieniami i projektami;
- 2) w zakresie myślenia abstrakcyjnego uczniów:
 - a) posługuje się pojęciami abstrakcyjnymi, przykładowo w wypowiedziach pisemnych, dyskusjach,
 - b) analizuje złożone problemy i formułuje abstrakcyjne rozwiązania,
 - c) tworzy modele wyjaśniające skomplikowane zjawiska;
- 3) w zakresie kreowania pomysłów uczniów:
 - a) tworzy różnorodne pomysły,
 - b) testuje swoje pomysły, tworzy prototypy;
- 4) w zakresie udoskonalania pomysłów uczniów:
 - a) w procesie twórczym korzysta z istniejących pomysłów, proponując nowe i rozwijając istniejące,
 - b) modyfikuje pomysły, korzystając z informacji zwrotnej;
- 5) w zakresie wytrwałości twórczej uczniów:
 - a) utrzymuje zaangażowanie w realizację założonego celu, także w nie-sprzyjających okolicznościach,
 - b) radzi sobie z porażkami, które traktuje jako etapy w procesie samorozwoju.

4. Współpraca:

- 1) w zakresie budowania relacji wokół celów uczniów:
 - a) angażuje się w definiowanie i realizację celu,
 - b) bierze odpowiedzialność za własny wkład i wynik pracy grupy,
 - c) wspiera działania członków grupy i pozwala innym wesprzeć swoje działania;
- 2) w zakresie efektywnej komunikacji uczniów:
 - a) dostosowuje swoje komunikaty do potrzeb odbiorców, precyzyjnie wyraża swoje myśli w mowie i piśmie,
 - b) stosuje techniki aktywnego słuchania,
 - c) buduje atmosferę sprzyjającą komunikacji w grupie;

- 3) w zakresie przyjmowania roli dostosowanej do sytuacji uczniów:
 - a) dopasowuje swój sposób działania do grupy i wspólnego celu,
 - b) proponuje zmiany ról, gdy sytuacja tego wymaga;
 - 4) w zakresie wspólnego podejmowania decyzji uczniów:
 - a) proponuje adekwatne do sytuacji kryteria i metody podejmowania decyzji w grupie,
 - b) stosuje wybrane metody podejmowania decyzji w grupie;
 - 5) w zakresie harmonizowania współpracy uczniów:
 - a) stosuje wybrane metody rozwiązywania konfliktów w grupie (np. mediacje),
 - b) podejmuje działania, które poprawiają współpracę (np. sprzyjają włączeniu wszystkich, eliminują źródła konfliktów).
5. Dbanie o innych:
- 1) w zakresie rozpoznawania i nazywania potrzeb innych uczniów:
 - a) rozpoznaje i nazywa emocje oraz stojące za nimi potrzeby innych osób,
 - b) zauważa odmienne perspektywy innych osób, rozumie, z czego wynikają i jak wpływają na relacje;
 - 2) w zakresie reagowania na potrzeby innych uczniów:
 - a) w sposób otwarty i życzliwy odnosi się do potrzeb innych osób i grup,
 - b) dostosowuje sposób pomagania do typu relacji (przyjacielskich, klasowych, rodzinnych i w szerszych kręgach społecznych) i własnych możliwości;
 - 3) w zakresie budowania relacji i dbania o nie uczniów:
 - a) buduje trwałe relacje i przyjaźnie, podejmuje działania, które sprzyjają rozwojowi relacji koleżeńskich, przyjacielskich i rodzinnych,
 - b) zachowuje się z szacunkiem w stosunku do innych osób w różnych sytuacjach społecznych;
 - 4) w zakresie podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego uczniów:
 - a) rozumie swój wpływ na sytuację innych osób i współodpowiedzialność za dobro wspólne,
 - b) identyfikuje, czym jest dobro wspólne w różnych sytuacjach i jakie działania można podjąć na jego rzecz,
 - c) angażuje się w działania na rzecz dobra wspólnego i zaprasza innych, aby się zaangażowali;

- 5) w zakresie dbania o otoczenie uczeń:
 - a) rozumie przyczyny i skutki wzajemnego oddziaływania na siebie ludzi i środowiska,
 - b) identyfikuje i podejmuje działania, które ograniczają negatywny wpływ człowieka na środowisko.
6. Kierowanie sobą:
 - 1) w zakresie rozwoju i uczenia się uczeń:
 - a) definiuje własne cele w zakresie rozwoju i uczenia się, dobiera skuteczne metody ich realizacji,
 - b) planuje swój rozwój i uczenie się, uwzględniając własne preferencje, modyfikuje plan, jeżeli okaże się to konieczne,
 - c) wykorzystuje wskazówki innych osób w planowaniu rozwoju i uczenia się;
 - 2) w zakresie rozwijania samodzielności i wytrwałości uczeń:
 - a) samodzielnie rozwija zainteresowania i szuka do tego okazji,
 - b) wytrwale realizuje długoterminowe przedsięwzięcia, przezwyciężając pojawiające się trudności;
 - 3) w zakresie autorefleksji i wyciągania wniosków uczeń:
 - a) rozważa możliwe skutki własnych decyzji,
 - b) dokonuje samooceny (np. ocenia efektywność własnej pracy, postępy w procesie uczenia się),
 - c) wykorzystuje wnioski z analizy własnych postępów i zasobów w planowaniu przyszłości;
 - 4) w zakresie wzmacniania motywacji uczeń:
 - a) przyjmuje informację zwrotną od innych osób, zajmuje wobec niej stanowisko,
 - b) korzysta z informacji zwrotnej otrzymywanej od innych,
 - c) samodzielnie poszukuje informacji zwrotnej.
7. Dbanie o siebie:
 - 1) w zakresie troski o zdrowie i dobre samopoczucie uczeń:
 - a) identyfikuje czynniki, które pozytywnie lub negatywnie wpływają na jego zdrowie i dobre samopoczucie,
 - b) podejmuje świadome wybory zmniejszające ryzyko zdrowotne,
 - c) rozwija nawyki dbania o siebie w codziennym życiu;

- 2) w zakresie rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji uczeń:
 - a) rozpoznaje i nazywa różnorodne emocje i stojące za nimi potrzeby,
 - b) dostosowuje ekspresję emocji do kontekstu społecznego i norm kulturowych,
 - c) reguluje własne emocje i zachowania w sytuacjach życia codziennego,
 - d) poszukuje pomocy instrumentalnej i emocjonalnej;
- 3) w zakresie radzenia sobie ze stresem uczeń stosuje różnorodne strategie radzenia sobie ze stresem, w tym poszukuje wsparcia innych osób;
- 4) w zakresie wyznaczania bezpiecznych granic w relacjach z innymi uczeń:
 - a) definiuje własne potrzeby i granice w relacjach z innymi osobami,
 - b) broni swoich praw oraz granic w relacjach z innymi osobami w sposób dostosowany do kontekstu społecznego i norm kulturowych,
 - c) identyfikuje sytuacje, w których jest poddawany wpływom i naciskom innych osób, i potrafi im się oprzeć.

III. Sprawczość

Sprawczość to podejmowanie autonomicznych działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje, i inne osoby (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności. Sprawczość jest warunkiem przejścia od zdolności do faktycznej aktywności przez autonomiczne formułowanie celów i podejmowanie działań konstruktywnie wpływających na jednostkę i jej otoczenie. Sprawczość obejmuje także aktywność ucznia w procesie uczenia się.

Ze sprawczością silnie powiązane jest:

- 1) poczucie przynależności do wspólnoty, czyli przekonanie jednostki, że jest częścią grupy, która ją akceptuje, potrzebuje jej i docenia ją oraz do której ta osoba może wnieść twórczy wkład;
- 2) nastawienie na rozwój, czyli przekonanie, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości;
- 3) przekonanie o własnej skuteczności, czyli przekonanie o swojej zdolności do wykonywania określonych zadań i osiągnięcia celów, także w niekorzystnych okolicznościach;
- 4) samoregulacja, czyli zdolność przekładania myśli na działania zmierzające do realizacji określonych celów i świadomego kierowania swoją aktywnością.

Uczniowie rozwijają swoją sprawczość w procesie uczenia się przez:

- 1) przejmowanie odpowiedzialności za proces uczenia się i podejmowanie decyzji w sprawach związanych z uczeniem się;
- 2) wykorzystywanie wiedzy i umiejętności zdobywanych w szkole do rozwiązywania problemów życia codziennego w szkole i poza szkołą;
- 3) samodzielne lub zespołowe prowadzenie obserwacji i eksperymentów;
- 4) prezentowanie własnej wiedzy i umiejętności oraz efektów swojej pracy;
- 5) dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, w tym wzajemne uczenie się;
- 6) zaangażowanie w realizację indywidualnych lub grupowych projektów edukacyjnych;
- 7) samoocenę oraz przyjmowanie i udzielanie informacji zwrotnej;
- 8) samodzielne pogłębianie wiedzy i umiejętności;
- 9) rozwijanie zainteresowań w różnych obszarach.

Rozwijanie sprawczości uczniów w obszarze działalności wychowawczej odbywa się w szczególności przez umożliwianie uczniom:

- 1) pracy z indywidualnymi celami rozwojowymi;
- 2) aktywności w samorządzie uczniowskim (w klasie i szkole) lub radzie szkoły;
- 3) udziału w wolontariacie i innych formach zaangażowania na rzecz dobra wspólnego;
- 4) rozwijania własnych pasji i zainteresowań pozaszkolnych;
- 5) dostrzegania i (samodzielnego lub wspólnego z innymi) rozwiązywania problemów w szkole i poza szkołą;
- 6) uczestnictwa w procesach konsultacyjnych lub podejmowaniu decyzji dotyczących klasy lub szkoły.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza szkoły jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania;
- 2) program wychowawczo-profilaktyczny szkoły.

IV. Zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły

Działania wychowawcze szkoły wprowadzają uczniów w świat wartości. Wychowanie do wartości odbywa się przez codzienne szkolne doświadczenia: na zajęciach, przerwach, zajęciach pozalekcyjnych, wycieczkach, wydarzeniach i uroczystościach

szkolnych oraz w kontakcie nauczyciela z uczniem. Uczniowie rozpoznają wartości w życiu szkolnym i pozaszkolnym, dokonują wyborów i przejawiają zachowania z nimi zgodne. Wychowanie do wartości wymaga:

- 1) odwoływania się do nich w treściach nauczania na różnych przedmiotach oraz w doświadczeniach uczniów;
- 2) stosowania metod nauczania i oceniania, które są z nimi spójne;
- 3) tworzenia doświadczeń, które zakładają: podmiotowość i autonomię, równość i włączenie, działanie i współdziałanie;
- 4) umożliwienia uczniom wyrażania swojego zdania, opinii, współtworzenia rzeczywistości szkolnej;
- 5) budowania kultury refleksji i dialogu, w atmosferze poszanowania dla tradycji.

Ważnym elementem wychowania do wartości jest kształtowanie postaw patriotycznych – troski o dobro ojczyzny, poszanowanie jej historii, tradycji i kultury oraz gotowość do działania na rzecz wspólnoty narodowej. Szkoła inspirowa uczniów do poznawania swojego dziedzictwa, budowania więzi z lokalną, narodową i ogólnoludzką wspólnotą, odczuwania dumy z bycia Polakiem i Europejczykiem oraz szacunku do innych.

Kluczowe jest wspieranie uczniów w podejmowaniu decyzji, wyrażaniu własnych potrzeb i opinii oraz w dokonywaniu wyborów dostosowanych do ich możliwości. Wychowanie szkolne uwzględnia w równym stopniu podmiotowość ucznia, jego potrzeby i dobrostan oraz odpowiedzialność za wspólnotę, której uczeń jest częścią, i troskę o jej dobro.

Działania wychowawcze szkoły wzmacniają sprawczość uczniów, o ile kształtują postawy proaktywne oraz pokazują, że indywidualny i zbiorowy głos ma znaczenie. Najważniejsze sposoby rozwijania sprawczości to:

- 1) rozwijanie samoregulacji, czemu sprzyja: indywidualizacja podejścia do uczniów, nauczanie oparte na doświadczeniu i działaniu, wiązanie nauki z potrzebami uczniów oraz wyzwaniem świata;
- 2) rozwijanie przekonania o własnej skuteczności, co odbywa się przez: wspieranie uczniów w wyznaczaniu celów edukacyjnych i ich osiąganiu, wzmacnianie ich odpowiedzialności i decyzyjności w nauce i codziennym życiu klasy i szkoły;

- 3) rozwijanie nastawienia na rozwój, co wymaga: kształtowania przekonania „jeszcze nie umiem, ale dalej się uczę”, kultury prób i błędów, kultury wsparcia i współpracy, a nie rywalizacji;
- 4) rozwijanie poczucia przynależności do wspólnoty, co odbywa się w szczególności przez: wzmacnianie i celebrowanie więzi, tradycji i szkolnych rytuałów, docenianie różnorodności, budowanie relacji opartych na zaufaniu, a nie kontroli.

Działania wychowawcze mają szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji społecznych. Służą temu takie formy, jak wspólna praca na zajęciach, projekty edukacyjne i akcje społeczne, wolontariat, a także działania samorządu uczniowskiego, w tym udział w podejmowaniu decyzji dotyczących życia klasy i szkoły oraz współorganizowanie aktywności i wydarzeń szkolnych i lokalnych.

Proces wychowania wspiera także rozwój kompetencji osobistych, w tym kierowania sobą i dbania o siebie. Szczególnie istotne w tym kontekście jest podmiotowe traktowanie ucznia, wzmacnianie poczucia, że jego dobrostan i potrzeby są brane pod uwagę oraz że może liczyć na wsparcie, gdy przejmuje odpowiedzialność za własną naukę i aktywność społeczną. Nauczyciele tworzą warunki do pracy i refleksji nad postępami, trudnościami i sposobami ich przezwyciężenia.

Działalność wychowawcza szkoły obejmuje także szeroki zakres działań na rzecz wsparcia uczniów w wymiarze zarówno indywidualnym, jak i grupowym, prowadzonych zawsze z poszanowaniem praw ucznia. W wymiarze indywidualnym uczniowie są wspierani przez nauczycieli i wychowawców w rozwijaniu swoich kompetencji i wprowadzaniu w życie osobistych celów. W wymiarze grupowym nauczyciele podejmują działania, które budują więź i wspólnotę klasową i szkolną. Nauczyciele i wychowawcy dostosowują zakres wsparcia do indywidualnych potrzeb uczniów, uwzględniając ich wiek i etap rozwoju, a stopień zaangażowania dorosłych oraz sposób realizacji działań jest dostosowany do możliwości rozwojowych uczniów.

Istotnym elementem procesu wychowawczego jest także monitorowanie postępów uczniów przez wszystkich nauczycieli. Regularne informowanie o postępach oraz docenianie wysiłku uczniów sprzyja ich dalszemu rozwojowi. Monitorowanie postępów uczniów obejmuje także autorefleksję oraz informację zwrotną ze strony nauczycieli i rówieśników.

Zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do stopniowego przejmowania odpowiedzialności za swój własny rozwój. W toku pracy z nauczycielem – wychowawcą zarówno w formie zorganizowanych zajęć, jak i w ramach bieżącego kontaktu uczeń uzyskuje wsparcie w zakresie rozpoznawania swoich mocnych stron, nazywania własnych aspiracji i definiowania swoich celów rozwojowych, w tym w zakresie kompetencji osobistych, społecznych oraz sprawczości. Nauczyciel – wychowawca pomaga uczniowi w ich określeniu i zaplanowaniu ich realizacji w czasie zajęć oraz poza nimi.

W szkole podstawowej uczniowie potrzebują wsparcia ze strony nauczyciela w planowaniu własnego rozwoju, wskazywaniu celów oraz ich realizacji. Proces ten wymaga współpracy ze środowiskiem domowym. Szkoła stopniowo przygotowuje uczniów do samodzielnego kierowania własnym rozwojem, tak aby na kolejnych etapach edukacyjnych przejmowali coraz większą odpowiedzialność za swój rozwój, ucząc się planowania, podejmowania decyzji i działań oraz refleksji.

W trakcie zajęć z wychowawcą nauczyciel uwzględnia m.in. poniższe zagadnienia:

- 1) tworzenie dobrych relacji w różnych społecznościach i przygotowanie do pełnienia różnych ról, w tym w rodzinie;
- 2) budowanie własnego światopoglądu, wewnętrznego systemu wartości i sądów etycznych;
- 3) rozwiązywanie konfliktów i zapobieganie sytuacjom konfliktowym;
- 4) rozpoznawanie zachowań ryzykownych i wykorzystywanie strategii ich unikania;
- 5) podejmowanie refleksji na temat własnej roli w różnych wspólnotach;
- 6) kształtowanie kompetencji społecznych i rozwijanie uważności na potrzeby różnych osób i grup;
- 7) kształtowanie kompetencji osobistych i rozwijanie własnej sprawczości;
- 8) bezpieczne zachowanie się w sytuacjach zagrożeń występujących w czasie pokoju i w czasie wojny;
- 9) udzielanie pierwszej pomocy;
- 10) kształtowanie odpowiedzialności za swoje działania, grupę, klasę, szkołę, wspólnotę lokalną i ojczyznę;
- 11) podejmowanie refleksji o sobie jako człowieku uczącym się;
- 12) planowanie własnego rozwoju rozumianego jako proces trwający przez całe życie.

V. Warunki i sposób realizacji

Realizacja ogólnych celów kształcenia i wychowania oraz treści nauczania – wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności wymaga uwzględnienia w procesie kształcenia i wychowania poniższych warunków i priorytetów.

1. Wszechstronny rozwój – doświadczenie szkolne powinno wspierać wszechstronny rozwój każdego ucznia w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej, a szkoła i nauczyciele pomagają w odkrywaniu i rozwijaniu uzdolnień uczniów.
2. Aktywność poznawcza – uczniowie są podmiotami procesu uczenia się, a ich udział w jego planowaniu, aktywność poznawcza i zaangażowanie, w tym uczenie się w działaniu i aktywność w interakcjach społecznych, są kluczowymi czynnikami sprzyjającymi uczeniu się.
3. Wychowanie – jest obok kształcenia równoprawnym elementem funkcjonowania szkoły i zadaniem wszystkich nauczycieli, szczególnie w zakresie wprowadzania w świat wartości, rozwijania kompetencji społecznych i osobistych oraz sprawczości.
4. Dobrostan – szkoła dąży do zapewnienia dobrostanu wszystkich uczniów i traktuje go jako warunek skutecznego uczenia się i harmonijnego rozwoju.
5. Przestrzeń edukacyjna – nauczyciele w przemyślany sposób kształtują przestrzeń klasy i szkoły, tak aby sprzyjała uczeniu się oraz dobrostanowi uczniów; wykorzystują także otoczenie szkoły jako miejsce działań edukacyjnych.
6. Edukacja włączająca – szkoła uwzględnia zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów, zapewnia indywidualizację procesu kształcenia oraz umożliwia monitorowanie i systematyczne wsparcie ich rozwoju, z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego w edukacji oraz racjonalnych usprawnień.
7. Metody nauczania – proces uczenia się i nauczania wymaga stosowania zróżnicowanych metod nauczania, form i środków o uznanych podstawach naukowych, dostosowanych do celów edukacyjnych oraz potrzeb uczniów; dobór metod, w zgodzie z aktualną wiedzą, to obszar autonomii nauczycieli.
8. Wykorzystywanie wiedzy – szkoła stwarza uczniom warunki pozwalające na praktyczne wykorzystanie zdobywanej wiedzy i umiejętności oraz zastosowanie ich poza szkołą.

9. Wspólnota – szkoła wykorzystuje społeczny charakter uczenia się; proces edukacyjny zakłada budowanie wspólnoty uczącej się i wspólnoty społecznej przez równoważenie celów indywidualnych i dobra wspólnego.
10. Rodzina – w procesie uczenia się istotna jest spójność oddziaływań szkoły i środowiska rodzinnego osiągnięta dzięki partnerskiej współpracy; rodzina współuczestniczy w procesie uczenia się dzieci, a szkoła kształtuje ten proces profesjonalnie i zapewnia niezbędną pomoc rodzinie w jej działaniach wychowawczych oraz opiekuńczych.
11. Interdyscyplinarność i relacje ze światem zewnętrznym – proces uczenia się ma charakter interdyscyplinarny i zachowuje ścisły związek ze środowiskiem zewnętrznym jako naturalnym kontekstem budowania wiedzy, kompetencji i sprawczości uczniów oraz ich wykorzystania.

Kształcenie w szkole podstawowej jest podzielone na dwa etapy edukacyjne.

Na I etapie edukacyjnym (klasy I–III szkoły podstawowej) edukacja jest prowadzona w postaci kształcenia zintegrowanego. Na II etapie edukacyjnym (klasy IV–VIII szkoły podstawowej) są realizowane następujące przedmioty:

- 1) język polski;
- 2) język obcy nowożytny;
- 3) drugi język obcy nowożytny;
- 4) język łaciński;
- 5) muzyka;
- 6) plastyka;
- 7) historia;
- 8) edukacja obywatelska;
- 9) przyroda;
- 10) geografia;
- 11) biologia;
- 12) chemia;
- 13) fizyka;
- 14) matematyka;
- 15) informatyka;
- 16) zajęcia praktyczno-techniczne;
- 17) wychowanie fizyczne;

- 18) edukacja dla bezpieczeństwa;
- 19) edukacja zdrowotna¹⁾;
- 20) etyka;
- 21) język mniejszości narodowej lub etnicznej²⁾;
- 22) język regionalny – język kaszubski²⁾.

Opis wymagań szczegółowych odnoszących się do wiedzy i umiejętności zdobytych przez ucznia szkoły podstawowej jest przedstawiony w języku efektów uczenia się zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji, o której mowa w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 1606).

W przypadku wybranych przedmiotów niektóre treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zostały oznaczone jako moduły tematyczne, tj.:

- 1) moduł bezpieczeństwo i obrona – w przypadku edukacji wczesnoszkolnej, zajęć praktyczno-technicznych oraz zajęć z wychowania fizycznego;
- 2) moduł medialny – w przypadku zajęć z języka polskiego, informatyki, geografii i edukacji obywatelskiej oraz zajęć praktyczno-technicznych;
- 3) moduł filozoficzny – w przypadku zajęć z języka polskiego i historii;
- 4) moduł ekonomiczno-finansowy – w przypadku edukacji wczesnoszkolnej, zajęć praktyczno-technicznych oraz zajęć z matematyki, geografii i edukacji obywatelskiej;
- 5) moduł klimatyczny – w przypadku zajęć z przyrody, geografii, biologii, chemii, fizyki i edukacji zdrowotnej oraz zajęć praktyczno-technicznych;
- 6) moduł kultura – w przypadku edukacji wczesnoszkolnej oraz zajęć z języka polskiego, historii, plastyki i muzyki.

Moduły tematyczne dotyczą konkretnych zjawisk o charakterze interdyscyplinarnym i mają na celu integrowanie wiedzy i umiejętności z różnych przedmiotów wokół istotnych zagadnień i problemów.

W przypadku części przedmiotów uwzględniono także wymagania do wyboru nauczyciela.

¹⁾ Sposób nauczania przedmiotu edukacja zdrowotna określają przepisy wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 2022 r. poz. 1575).

²⁾ Zajęcia język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz zajęcia język regionalny – język kaszubski są realizowane w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych oraz języka regionalnego – języka kaszubskiego zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2025 r. poz. 881 i 1019 oraz z 2026 r. poz. 203 i 319).

JĘZYK POLSKI

Cele kształcenia – wymagania ogólne

1. Etyczne, kreatywne i skuteczne komunikowanie się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach i formach gatunkowych, także w środowisku cyfrowym.
2. Interpretowanie różnorodnych utworów z uwzględnieniem kluczowych pojęć i istotnych kontekstów, w tym kulturowego, historycznego i filozoficznego.
3. Rozumienie i analizowanie tekstów nieliterackich, w tym publicystycznych, użytkowych, popularnonaukowych i medialnych.
4. Świadome i krytyczne korzystanie z przekazów medialnych.
5. Rozwijanie zainteresowań lekturowych i kształtowanie pozytywnych nawyków czytelniczych.
6. Rozwijanie świadomości językowej oraz poprawne i adekwatne do sytuacji posługiwanie się zasobami językowymi.
7. Rozwijanie sprawczości przez działania twórcze i aktywne, odpowiedzialne uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym.
8. Autorefleksja i budowanie tożsamości osobistej oraz wspólnotowej, w odniesieniu do kultury lokalnej, narodowej, europejskiej i światowej, z uwzględnieniem wpływu człowieka na środowisko oraz klimat.

Uczenie się języka polskiego odgrywa kluczową rolę w procesie poznawania i rozumienia rzeczywistości oraz budowania tożsamości i relacji społecznych. W obliczu przemian współczesnego świata język polski stanowi pomost między tradycyjną kulturą pisma a nowymi formami przekazów audialnych i audiowizualnych. Zajęcia z języka polskiego służą przede wszystkim przygotowaniu do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym.

Kluczowe w nauczaniu języka polskiego są interdyscyplinarność i otwarcie na wykorzystanie różnorodnych kontekstów w interpretacji wypowiedzi. Język polski obejmuje także edukację medialną, filmową i teatralną. Wiąże się to z rozwijaniem krytycznego odbioru przekazów i odpowiedzialnym korzystaniem z technologii cyfrowych. Pozwala to na przygotowanie do funkcjonowania w świecie łączącym tradycyjne i nowoczesne formy komunikacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności

Wybrane wymagania szczegółowe zostały oznaczone jako należące do modułów: kultura, medialny oraz filozoficzny.

Klasy IV–VI

1. Komunikacja.

Pytanie wiodące: Jak komunikować się w sposób skuteczny, etyczny i budujący dobre relacje z innymi ludźmi w różnych sytuacjach życiowych?

Uczeń:

- 1) tworzy wypowiedź w mowie i piśmie w sposób pozwalający wyrazić myśl zgodnie z własną intencją;
- 2) słucha rozmówcy w sposób uważny i zaangażowany;
- 3) dostosowuje wypowiedź do sytuacji i odbiorcy;
- 4) wyraża swoje potrzeby, emocje i uczucia w sposób zrozumiały, adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie;
- 5) stosuje zasady grzeczności językowej;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje stanowisko w rozmowie – moduł filozoficzny;
- 7) rozpoznaje komunikaty niewerbalne;
- 8) przedstawia się, mówi o swoich doświadczeniach i zainteresowaniach;
- 9) wykorzystuje pojęcia: komunikacja, nadawca, odbiorca, intencja wypowiedzi, komunikat niewerbalny, grzeczność językowa.

2. Odbiór tekstów kultury.

Pytanie wiodące: Jak i za pomocą jakich zabiegów wypowiedzi i zjawiska kultury oddziałują na odbiorcę?

Uczeń:

- 1) przedstawia uzasadnioną propozycję odczytania tekstów należących do różnych sztuk, w tym literatury, filmu, teatru, komiksu, muzyki, sztuk plastycznych, audialnych i audiowizualnych – moduł kultura;
- 2) określa i porównuje perspektywy oraz intencje nadawców, tematykę i problematykę wypowiedzi jako różnych sposobów wyrażania postaw, intencji, emocji oraz myśli;
- 3) określa i odnosi do rzeczywistych sytuacji wrażenia, jakie wywołują w nim wypowiedzi oraz zabiegi służące wywołaniu reakcji odbiorcy, w tym rośmieszenia, wzruszenia, przestraszenia;

- 4) określa elementy świata przedstawionego i specyfikę fikcyjnych tekstów literackich, w tym realistycznych oraz fantastycznych, jako różnych sposobów wyrażania myśli i emocji;
- 5) porównuje i ocenia postępowanie bohaterów, w tym w odniesieniu do własnych doświadczeń;
- 6) rozpoznaje różne środki językowe i zabiegi artystyczne oraz określa ich oddziaływanie na wyobraźnię, przekonania, emocje oraz zmysły;
- 7) interpretuje głosowo wybrane teksty;
- 8) wykorzystuje pojęcia: tekst, tekst kultury, argument, fikcja, utwór realistyczny, utwór fantastyczny, mit, baśń, legenda, przypowieść, powieść, opowiadanie, świat przedstawiony, narrator, bohater, fabuła, podmiot mówiący, epitet, porównanie, wyliczenie, powtórzenie, metafora lub przenośnia, wyraz dźwiękonaśladowczy, rymy.

3. Świadomość języka.

Pytanie wiodące: Jak porozumiewać się skutecznie, poprawnie i etycznie, świadomie wykorzystując wiedzę o języku oraz zasoby językowe?

Uczeń:

- 1) rozpoznaje w wypowiedziach odmienne i nieodmienne części mowy, przypisuje im właściwe kategorie gramatyczne, stosuje poprawne formy wyrazów odmiennych w wypowiedziach ustnych i pisemnych;
- 2) analizuje nacechowanie emocjonalne i stylistyczne wyrazów oraz związków wyrazowych w zdaniu;
- 3) bada różnice i zależności między częściami mowy a częściami zdania;
- 4) buduje zdania poprawne pod względem logicznym i gramatycznym w mowie oraz piśmie, określa zależności między wyrazami w zdaniu, identyfikuje funkcje głównych części zdania oraz ich określeń;
- 5) wyjaśnia znaczenie wyrazów w kontekście, korzystając ze słowników i innych źródeł informacji;
- 6) wzbogaca słownictwo, stosuje w swoich wypowiedziach różne elementy leksykalne (np. wyrazy neutralne i wartościujące, wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne, związki frazeologiczne);
- 7) wyjaśnia różnice między znaczeniem dosłownym a przenośnym wyrazów i związków wyrazowych;

- 8) stosuje zasady pisowni, także z wykorzystaniem wiedzy o odmianie i wymowie wyrazów;
- 9) stosuje znaki interpunkcyjne w różnych typach wypowiedzi z wykorzystaniem wiedzy o składni;
- 10) wykorzystuje pojęcia: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimek, spójnik, przyimek, liczba, osoba, rodzaj, przypadek, czas, tryb, stopniowanie, podmiot, orzeczenie, wypowiedzenie (oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe), równoważnik zdania, zdanie, zdanie pojedyncze, zdanie złożone, synonim, antonim, związek frazeologiczny, głoska dźwięczna i bezdźwięczna, głoska ustna i nosowa, samogłoska, spółgłoska, sylaba, kropka, przecinek, znak zapytania, wykrzyknik, cudzysłów, nawias, dwukropek.

4. Tworzenie wypowiedzi.

Pytanie wiodące: Jak za pomocą różnych form wypowiedzi i środków wyrazu przekazywać myśli, emocje i opinie różnym odbiorcom w różnych sytuacjach?

Uczeń:

- 1) tworzy notatki w różnych formach, syntetycznie ujmujące najważniejsze informacje z różnych źródeł, w tym z zajęć i podręcznika;
- 2) przekształca cudze teksty, w tym formułuje pytania do tekstu i sporządza jego plan odtwórczy;
- 3) komponuje krótsze i dłuższe wypowiedzi o charakterze użytkowym, takie jak sprawozdanie i inne wypowiedzi relacjonujące, korespondencja tradycyjna i elektroniczna, samodzielnie przygotowana prezentacja multimedialna;
- 4) tworzy różnorodne wypowiedzi argumentacyjne na tematy poruszane na zajęciach, formułuje i uzasadnia swoją opinię;
- 5) opisuje przedmiot, krajobraz, sytuację, przeżycia oraz charakteryzuje postać, także w dłuższych wypowiedziach o charakterze twórczym;
- 6) podejmuje różne działania o charakterze twórczym z wykorzystaniem języka i różnych form literackich, w tym lirycznych i narracyjnych, takich jak opowiadania o zróżnicowanej kompozycji, fabule, kreacji świata przedstawionego, oraz form dziennikarskich;
- 7) posługuje się kompozycją i układem graficznym adekwatnymi do formy i charakteru wypowiedzi;

8) wykorzystuje pojęcia: opinia, opis, charakterystyka, opowiadanie, list tradycyjny i elektroniczny, sprawozdanie, akapit, wstęp, rozwinięcie, zakończenie.

5. Rozwijanie umiejętności autorefleksji i tworzenie tożsamości.

Pytanie wiodące: Jak wyznawane wartości i role odgrywane w różnych wspólnotach kształtują tożsamość i odpowiedzialność za otaczający świat?

Uczeń:

- 1) opisuje istotne dla siebie wartości i prezentuje stanowisko wobec uniwersalnych wartości – moduł filozoficzny;
- 2) omawia różne aspekty doświadczenia wspólnotowego, w tym dotyczące ich wartości w odniesieniu do różnych wspólnot, takich jak rodzina, społeczność szkolna, lokalna, narodowa – moduł filozoficzny;
- 3) określa role, jakie odgrywa w różnych wspólnotach, w tym w rodzinie, szkole, grupie rówieśniczej, kraju itd. – moduł filozoficzny;
- 4) omawia i ocenia swoje zaangażowanie w procesie uczenia się;
- 5) rozpoznaje i nazywa emocje własne i innych.

6. Elementy edukacji medialnej.

Pytanie wiodące: Jak skutecznie, krytycznie i z dbałością o higienę psychiczną poruszać się w świecie przekazów medialnych i wzmacniać podmiotowość informacyjno-komunikacyjną?

Uczeń:

- 1) aktywnie wyszukuje potrzebne informacje w różnorodnych źródłach – moduł medialny;
- 2) odróżnia informacje o faktach od opinii – moduł medialny;
- 3) korzysta z różnorodnych źródeł informacji do poszerzania własnej wiedzy i rozwijania zainteresowań – moduł medialny;
- 4) rozpoznaje, w jaki sposób przekazy, w tym reklamy, wpływają na zachowania i kluczowe życiowe decyzje – moduł medialny;
- 5) stosuje zasady higieny cyfrowej i opisuje zagrożenia wynikające z korzystania z Internetu, w tym uzależnienia od ekranów, telefonów, gier, komputerów i konsekwencje przeładowania informacyjnego – moduł medialny.

7. Praktyki lekturowe.

Pytanie wiodące: W jaki sposób teksty i nawyki lekturowe mogą pomóc zrozumieć siebie i świat?

Uczeń:

- 1) wybiera teksty zgodnie z preferencjami i zainteresowaniami oraz uzasadnia swój wybór;
- 2) planuje proces czytania;
- 3) dzieli się pierwszymi wrażeniami z przeczytanego tekstu;
- 4) czyta w każdym roku szkolnym nie mniej niż 4 dłuższe teksty literackie dla dzieci i młodzieży:
 - a) wybrane wspólnie przez nauczyciela i uczniów z listy przykładowych tekstów do omówienia w klasach IV–VIII lub spoza tej listy,
 - b) wśród których znajdują się teksty poruszające zagadnienia bliskie doświadczeniom uczniów, takie jak: dom, rodzina, relacje rówieśnicze, przyjaźń, emocje, relacje człowieka i natury, różnorodność, wspólnotowość;
- 5) zapoznaje się z wybranymi fragmentami Biblii, w tym z opisem stworzenia świata oraz przypowieściami o miłosiernym Samarytaninie i o synu marnotrawnym, z wybranymi mitami greckimi, w tym o stworzeniu świata, o Syzyfie, o Dedalu i Ikarze, o Demeter i Korze, z baśniami i legendami ważnymi dla kultury światowej, europejskiej, narodowej i regionalnej;
- 6) czyta krótsze teksty literackie, w tym:
 - a) utwory narracyjne,
 - b) utwory liryczne,
 - c) utwory o charakterze patriotycznym, w tym *Mazurek Dąbrowskiego* Józefa Wybickiego i *Rotę* Marii Konopnickiej;
- 7) zapoznaje się z tekstami kultury należącymi do różnych sztuk, w tym filmu, teatru, malarstwa, rzeźby, muzyki, komiksu.

Klasy VII i VIII

1. Komunikacja.

Pytanie wiodące: Jak komunikować się w sposób skuteczny, etyczny i budujący dobre relacje z innymi ludźmi w różnych sytuacjach życiowych?

Uczeń:

- 1) komunikuje się w sposób asertywny, z uważnością na innych rozmówców;
- 2) aktywnie słucha, parafrazuje wypowiedzi innych oraz zadaje pytania pogłębiające rozmowę i podtrzymujące kontakt – moduł medialny;

- 3) uczestniczy w dyskusji i debacie z poszanowaniem perspektywy i przekonań innych uczestników, przekonuje do swoich racji – moduł medialny;
- 4) udziela informacji zwrotnej i przyjmuje ją w różnych sytuacjach komunikacyjnych – moduł medialny;
- 5) rozpoznaje przejawy agresji, dyskryminacji i manipulacji w języku oraz przeciwstawia się im – moduł medialny;
- 6) wykorzystuje pojęcia: parafrazowanie, dyskusja, debata, informacja zwrotna, asertywność, agresja językowa, manipulacja, dyskryminacja, perswazja – moduł medialny.

2. Odbiór tekstów kultury.

Pytanie wiodące: Jak i za pomocą jakich zabiegów wypowiedzi oraz zjawiska kultury oddziałują na odbiorcę?

Uczeń:

- 1) interpretuje teksty należące do różnych sztuk, w tym literatury, filmu, teatru, komiksu, sztuk plastycznych, audialnych i audiowizualnych, z wykorzystaniem różnorodnych kontekstów – moduł kultura;
- 2) omawia różnice między utworami epickimi, lirycznymi i dramatycznymi, w tym jako różnymi sposobami wyrażania myśli, emocji i oddziaływania na odbiorców;
- 3) określa różne perspektywy narratora i sposoby prowadzenia narracji, w tym narratora pierwszo- i trzecioosobowego, wszechwiedzącego, oraz opisuje ich wpływ na odbiorcę;
- 4) rozpoznaje sposób prowadzenia argumentacji i kompozycję wypowiedzi jako formy porządkowania i wyrażania myśli oraz oddziaływania na odbiorców;
- 5) wyszukuje, selekcionuje, syntetyzuje i krytycznie ocenia informacje oraz opinie zawarte w wypowiedziach;
- 6) porównuje teksty pod względem kryteriów zaproponowanych przez siebie i nauczyciela, w tym porównuje stanowiska i argumenty;
- 7) wykorzystuje pojęcia: epika, liryka, dramat, tren, fraszka, bajka, argumentacja, kompozycja, tytuł, podtytuł, motto, nowela, punkt kulminacyjny, alegoria, kontrast, symbol, pytanie retoryczne, informacja, opinia.

3. Świadomość językowa.

Pytanie wiodące: Jak porozumiewać się skutecznie, poprawnie i etycznie, świadomie wykorzystując wiedzę o języku i zasoby językowe?

Uczeń:

- 1) tworzy rodzinę wyrazów i bada relacje między jej elementami, wykorzystuje wiedzę ze słowotwórstwa do bogacenia słownictwa;
- 2) stosuje w swoich wypowiedziach czasowniki w różnych aspektach, trybach i stronach oraz określa ich funkcje w tekście, a także stosuje w swoich wypowiedziach różne rodzaje podmiotów, orzeczeń, przydawek, dopełnień i okoliczników w celu składniowego urozmaicenia wypowiedzi;
- 3) określa relacje między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym;
- 4) rozpoznaje imiesłowy przymiotnikowe i przysłówkowe oraz stosuje je w swoich wypowiedziach;
- 5) wykorzystuje mowę zależną i niezależną w swoich wypowiedziach;
- 6) dobiera różnorodne środki językowe adekwatnie do intencji, stylu i formy wypowiedzi;
- 7) stosuje reguły interpunkcyjne w zdaniach złożonych i wielokrotnie złożonych, wykorzystuje interpunkcję jako narzędzie organizacji tekstu i podkreślania intencji wypowiedzi;
- 8) dokonuje korekty własnych wypowiedzi pod względem poprawności językowej i skuteczności komunikacyjnej;
- 9) wykorzystuje pojęcia: formant, wyraz podstawowy, wyraz pochodny, rodzina wyrazów, aspekt, strona czasownika, przydawka, dopełnienie, okolicznik, zdanie złożone współrzędnie, zdanie złożone podrzędnie, imiesłów przymiotnikowy i przysłówkowy, imiesłowny równoważnik zdania, mowa zależna, mowa niezależna, przysłówie, archaizm, neologizm, termin naukowy, wyraz potoczny, wulgaryzm.

4. Tworzenie wypowiedzi.

Pytanie wiodące: Jak za pomocą różnych form wypowiedzi i środków wyrazu przekazywać myśli, emocje oraz opinie różnym odbiorcom w różnych sytuacjach?

Uczeń:

- 1) przekształca cudze teksty, w tym streszcza je i parafrazuje;
- 2) opisuje dzieło sztuki (np. obraz, grafikę, rzeźbę, fotografię, utwór muzyczny) z wykorzystaniem elementów interpretacji – moduł kultura;
- 3) tworzy dłuższe wypowiedzi argumentacyjne ustne i pisemne, w tym rozprawkę, list otwarty i przemówienie;
- 4) formułuje stanowisko, wspiera je argumentami i przykładami;

- 5) tworzy wypowiedzi nieoficjalne i oficjalne o charakterze użytkowym, służące realizacji różnych celów, w tym prośby i zapytania, także w formie korespondencji elektronicznej;
- 6) dostosowuje tworzone przez siebie wypowiedzi do sytuacji, słuchaczy i celu wypowiedzi, wykorzystuje wiedzę o języku, zasadach kompozycji i retoryce;
- 7) wykorzystuje pojęcia: apostrofa, pytanie retoryczne, argument, kontrargument, wywód, teza, hipoteza, stanowisko, rozprawka, przemówienie, streszczenie, przykład.

5. Rozwijanie umiejętności autorefleksji i tworzenie tożsamości.

Pytanie wiodące: Jak wyznawane wartości i role odgrywane w różnych wspólnotach kształtują tożsamość i odpowiedzialność za otaczający świat?

Uczeń:

- 1) podejmuje refleksję o roli dziejów kultury i historii w rozumieniu współczesności;
- 2) omawia znaczenie symboli, języka i literatury w budowaniu tożsamości narodowej – moduł kultura;
- 3) wyraża refleksję o charakterze filozoficznym inspirowaną tekstami – moduł filozoficzny;
- 4) wyraża refleksję nad relacjami między człowiekiem a naturą w kontekście odpowiedzialności za Ziemię i na jej podstawie kształtuje swoje postawy życiowe;
- 5) określa znaczenie własnej twórczości i uczestnictwa w kulturze w budowaniu odporności psychicznej – moduł kultura;
- 6) wykorzystuje pojęcia: relacje, wartości uniwersalne, wspólnota, rodzina, społeczność szkolna, społeczność lokalna, naród, tożsamość narodowa, tożsamość osobista, współpraca w grupie, autorefleksja, odporność psychiczna, empatia, dialog, solidarność społeczna oraz dobro wspólne – moduł filozoficzny.

6. Elementy edukacji medialnej.

Pytanie wiodące: Jak skutecznie, krytycznie i z dbałością o higienę psychiczną poruszać się w świecie przekazów medialnych i wzmacniać podmiotowość informacyjno-komunikacyjną?

Uczeń:

- 1) rozpoznaje czynniki wpływające na dostępność, wiarygodność i bezstronność przekazów oraz na ich odbiór, a także rozpoznaje fałsz i dezinformację – moduł medialny;

- 2) odnajduje różne treści w mediach i Internecie, ocenia ich wartość i uzasadnia swoją ocenę – moduł medialny;
- 3) uzyskuje informacje za pomocą narzędzi opartych na sztucznej inteligencji i weryfikuje je w innych źródłach – moduł medialny;
- 4) stosuje zasady etycznego wykorzystania treści medialnych – moduł medialny;
- 5) wykorzystuje pojęcia: analiza krytyczna, bańka informacyjna, błędy poznawcze, higiena cyfrowa, krytyczne myślenie, profilowanie treści, przekaz informacyjny, przekaz medialny, przeładowanie informacyjne, fałszywe informacje, dezinformacja – moduł medialny.

7. Praktyki lekturowe.

Pytanie wiodące: W jaki sposób teksty i nawyki lekturowe mogą pomóc zrozumieć siebie i świat?

Uczeń:

- 1) czyta następujące teksty z klasyki literatury polskiej:
 - a) Jan Kochanowski, *Tren VII i Tren VIII*, wybrane fraszki,
 - b) Ignacy Krasicki, wybrane bajki,
 - c) Adam Mickiewicz, *Dziady część II*, *Reduta Ordona*, *Śmierć pułkownika*, *Pan Tadeusz – Inwokacja*, wybrana ballada,
 - d) Juliusz Słowacki, *Balladyna*,
 - e) wybrana nowela Bolesława Prusa lub Henryka Sienkiewicza,
 - f) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*,
 - g) wybrane opowiadanie lub jednoaktówka Sławomira Mrożka,
 - h) wybrane opowiadanie Idy Fink;
- 2) czyta w każdym roku szkolnym nie mniej niż 4 dłuższe utwory literackie, w tym:
 - a) wybrane wspólnie przez nauczyciela i uczniów z listy przykładowych tekstów do omówienia w klasach IV–VIII lub spoza tej listy:
 - teksty epickie reprezentujące różne sposoby prowadzenia narracji,
 - utwory należące do literatury gatunkowej (np. fantasy, science fiction, kryminalne, przygodowe, obyczajowe),
 - b) teksty z kanonu literatury światowej;
- 3) zapoznaje się ze zróżnicowanymi tematycznie i gatunkowo tekstami, w tym:
 - a) wybranymi utworami poetyckimi Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Julii Hartwig, Zbigniewa Herberta,

Marii Konopnickiej, Urszuli Koziół, Bolesława Leśmiana, Czesława Miłosza, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Agnieszki Osieckiej, Haliny Poświatowskiej, Tadeusza Różewicza, Juliusza Słowackiego, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego,

- b) wypowiedziami i przekazami medialnymi: relacjonującymi (np. wiadomość prasowa, reportaż, sprawozdanie), wyrażającymi stanowisko (np. felieton, przemówienie), popularnonaukowymi i filozoficznymi – moduł filozoficzny,
- c) podejmującymi refleksję nad relacjami między człowiekiem a naturą, jednostką a społeczeństwem oraz obywatelem a władzą.

Przykładowe teksty do omówienia w klasach IV–VIII

1. Teksty narracyjne i dramatyczne:

- 1) Adam Bahdaj, *Do przerwy 0:1* lub inna powieść;
- 2) Justyna Bednarek, *Dom numer 5*;
- 3) Paweł Beręsewicz, *Wszystkie lajki Marczuka*, *Szeptane* lub inna powieść;
- 4) Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty);
- 5) Karol Olgierd Borchardt, *Znaczy Kapitan*;
- 6) Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* lub inna powieść;
- 7) Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*;
- 8) Marine Carteron, wybrana powieść z serii *Podpalacze książek*;
- 9) Joanna Chmielewska, *Nawiedzony dom*, *Zwyczajne życie*;
- 10) Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna;
- 11) Carlo Collodi, *Pinokio*;
- 12) Sarah Crossan, *Kasieńka*, *My dwie*, *my trzy*, *my cztery*, *Tippi i ja*, *Kończy się czas*;
- 13) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
- 14) Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak*;
- 15) Jacek Dukaj, *Wroniec*;
- 16) Aleksander Dumas, *Trzej muszkieterowie*;
- 17) Michael Ende, *Momo*, *Niekończąca się historia*;
- 18) John Flanagan, wybrana powieść z cyklu *Zwiadowcy*;
- 19) Aleksander Fredro, *Zemsta*, *Śluby panieńskie*;
- 20) Olaf Fritsche, *Skarb Troi*;
- 21) Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*;

- 22) Roksana Jędrzejewska-Wróbel, *Stan splątania*;
- 23) Grzegorz Kasdepke, *wybrana powieść*;
- 24) Jacqueline Kelly, *Ewolucja według Calpurnii Tate*;
- 25) Emilia Kiereś, *Rzeka*;
- 26) Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*;
- 27) Nancy H. Kleinbaum, *Stowarzyszenie umarłych poetów*;
- 28) Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy, Bankructwo małego Dżeka*;
- 29) Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*;
- 30) Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*;
- 31) Zofia Kossak-Szczucka, *Topsy i Lupus*, *wybrane opowiadanie z tomu Bursztyny*;
- 32) Marcin Kozioł, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
- 33) Alice Kuipers, *Najgorsza rzecz, jaką zrobiła, Życie na drzwiach lodówki: powieść w notatkach*;
- 34) Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*;
- 35) Ursula K. Le Guin, *Czarnoksiężnik z Archipelagu*;
- 36) Stanisław Lem, *Cyberiada, Bajki robotów*;
- 37) Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe*;
- 38) Clive Staples Lewis, *wybrana powieść z cyklu Opowieści z Narnii*;
- 39) Astrid Lindgren, *Bracia Lwie Serce, Ronja, córka zbójnika*;
- 40) Kornel Makuszyński, *wybrana powieść*;
- 41) Andrzej Maleszka, *wybrana powieść z cyklu Magiczne drzewo*;
- 42) Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek*;
- 43) Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni (Chłopcy z ulicy Pawła)*;
- 44) Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza (Anne z Zielonych Szczytów)*;
- 45) Brandon Mull, *Wojna cukierkowa, Baśniobór*;
- 46) Małgorzata Musierowicz, *wybrana powieść z cyklu Jeżycjada*;
- 47) Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;
- 48) Ewa Nowak, *Pajaczek na rowerze*;
- 49) Longin Jan Okoń, *Tecumseh*;
- 50) George Orwell, *Folwark zwierzęcy*;
- 51) Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara*;

- 52) Raquel Jaramillo Palacio, *Cudowny chłopak*;
- 53) Katherine Paterson, *Most do Terabithii*;
- 54) Sara Pennypacker, *Pax*;
- 55) Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny*;
- 56) Rick Riordan, wybrana powieść z cyklu *Percy Jackson i bogowie olimpijscy*;
- 57) J.K. Rowling, wybrana powieść o Harrym Potterze;
- 58) Katarzyna Ryrych, *Król, Wyspa mojej siostry, Lato na Rodos*;
- 59) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księżę*;
- 60) Éric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*;
- 61) William Shakespeare, *Romeo i Julia*, *Sen nocy letniej*;
- 62) Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*, *W pustyni i w puszczy*, *Quo vadis*;
- 63) Linn Skåber, *Młodość. Wyznania nastolatków*;
- 64) Nancy Springer, wybrana powieść z cyklu *Enola Holmes*;
- 65) Erin Stewart, *Blizny jak skrzydła*;
- 66) Marcin Szczygielski, *Teatr Niewidzialnych Dzieci*, *Arka Czasu, czyli wielka ucieczka Rafała od kiedyś przez wtedy do teraz i wstecz*;
- 67) Alfred Szklarski, wybrana powieść o Tomku Wilmowskim;
- 68) Dorota Terakowska, *Tam, gdzie spadają anioły*, *Córka czarownicy*;
- 69) John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*;
- 70) Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*;
- 71) Katarzyna Wasilkowska, *Już, już!*;
- 72) Danuta Wawiłow, Natalia Usenko, *Wierzbowa 13. Opowieści z Wierzbowej 13*;
- 73) Louis de Wohl, *Posłaniec króla*;
- 74) Karol Wojtyła, wybrany utwór;
- 75) Markus Zusak, *Złodziejka księżek*;
- 76) Stefan Żeromski, *Szyfrowe prace*, *Siłaczka*.

2. Antologie i wybory tekstów:

- 1) *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*, autorzy: Paweł Beręsewicz, Wojciech Cesarz, Barbara Kosmowska, Andrzej Maleszka, Katarzyna Ryrych, Katarzyna Terechowicz;
- 2) *Nazywam się...* (np. Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II i inni);
- 3) *Wszystkie kolory świata*, autorzy zebrani (Michał Rusinek i inni);

- 4) wiersze poetów dawnych i współczesnych niewymienionych w podstawie programowej;
 - 5) zbiory mitologii światowej (np. słowiańskiej, skandynawskiej, staroegipskiej).
3. Teksty publicystyczne, popularnonaukowe, filozoficzne, biograficzne, literatura faktu:
- 1) Francesco D'Adamo, *Iqbal*;
 - 2) Jacek Dąbała, wybrany tekst ze zbioru *Media ćwiczą rozum. Vademecum rozsądku dla obywateli, polityków i dziennikarzy*;
 - 3) Anna Dziewit-Meller, *Damy, dziewczuchy, dziewczyny. Historia w spódnicy*;
 - 4) Umberto Eco, wybrany felieton ze zbiorów *Zapiski na pudełku od zapalek*;
 - 5) Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*;
 - 6) Rachel Firth, Minna Lacey, Jordan Akpojaro, *Filozofia dla początkujących*;
 - 7) André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II*;
 - 8) Natalia Gancarz, *Mietek na wojnie*;
 - 9) Magdalena Grzebałkowska, *Wojenka. O dzieciach, które dorosły bez ostrzeżenia* (wybrany reportaż);
 - 10) Boguś Janiszewski, wybrana pozycja z serii *To, o czym dorośli ci nie mówią* lub *Wyzwania*;
 - 11) Leszek Kołakowski, *Mini-wykłady o maxi-sprawach, 13 bajek z królestwa Lailonii dla dużych i małych* (wybrany fragment);
 - 12) Simona Kossak, *Serce i pazur. Opowieści o uczuciach zwierząt*;
 - 13) Anna Kowalczyk, *Brakująca połowa dziejów. Krótka historia kobiet na ziemiach polskich*;
 - 14) Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939–5 IV 1945* (fragmenty);
 - 15) Anna Mieszkowska, *Dzieci Ireny Sendlerowej*;
 - 16) Nela Mała Reporterka, wybrany utwór;
 - 17) Lidia Ostałowska, *Bezprizorni*;
 - 18) Marie Pavlenko, *A kiedy zniknie pustynia*;
 - 19) Łukasz Pilip, *Podwórko bez trzepaka. Reportaże z dzieciństwa* (wybrany reportaż);
 - 20) Michel Piquemal, *Bajki filozoficzne*;
 - 21) Magdalena Rigamonti, *Niewygodni. Mówią prawdę o wojnie* (wywiad z Adą Willenberg lub inny);

- 22) Michał Rusinek, Szalik. *O Wisławie Szymborskiej dla dzieci*;
- 23) Maria Strzelecka, *Simona*;
- 24) Justyna Suchecka, *Young power. 30 historii o tym, jak młodzi zmieniają świat*;
- 25) Zbigniew Urbanyi, *Na szlaku kliprów i windjammerów* (fragmenty);
- 26) Melchior Wańkowicz, *Bitwa o Monte Cassino, Ziele na kraterze*;
- 27) Urszula Zajączkowska, *Patyki, badyle*.

W ramach zajęć z języka polskiego uczniowie zdobywają doświadczenia edukacyjne, które wspierają ich rozwój osobisty, psychiczny i społeczny oraz budują poczucie sprawczości. Doświadczenia edukacyjne mają charakter praktyczny, wzmacniają kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz rozwijają umiejętności komunikacyjne i współpracę.

W przypadku klas IV–VI uczniów:

- 1) raz w roku szkolnym uczestniczy w spektaklu teatralnym (np. w teatrze tradycyjnym, muzycznym, w teatrze lalek) lub w innym wydarzeniu kulturalnym (np. koncercie, wystawie na żywo lub on-line);
- 2) raz w trakcie nauki w klasach IV–VI:
 - a) tworzy w grupie krótką formę artystyczną (np. przedstawienie teatralne, film, teledysk, słuchowisko lub podcast na podstawie wybranej baśni, legendy, mitu lub innego tekstu literackiego), a następnie prezentuje ją na forum klasy,
 - b) realizuje indywidualnie lub w grupie projekt twórczy związany z przeczytaniem lektury (np. przygotowuje konkurs lub grę fabularną opartą na fabule dzieła, tworzy nowe okładki lub obwoluty korelujące z treścią, opracowuje komiks na podstawie tekstu, odgrywa scenki lub przygotowuje improwizacje na podstawie lektury),
 - c) projektuje w grupie i realizuje projekt czytelniczy mający na celu rozwijanie zainteresowania literaturą oraz promujący kulturę czytelnictwa.

W przypadku klas VII i VIII uczniów:

- 1) raz w roku szkolnym:
 - a) uczestniczy w spektaklu teatralnym (np. w teatrze tradycyjnym, muzycznym, w teatrze lalek) lub w innym wydarzeniu kulturalnym (np. koncercie, wystawie na żywo lub on-line),
 - b) przygotowuje i przedstawia indywidualnie przegląd prasy, mediów i innych źródeł na zadany temat;

- 2) raz w trakcie nauki w klasach VII i VIII:
 - a) tworzy w grupie krótką formę artystyczną (np. przedstawienie teatralne, film, teledysk, słuchowisko lub podcast na podstawie własnego scenariusza), a następnie prezentuje ją na forum klasy,
 - b) uczestniczy w zorganizowanej dyskusji lub debacie (np. oksfordzkiej, „za i przeciw”, sokratejskiej, panelowej) na temat związany z przeczytaną lekturą.

Warunki i sposób realizacji

Nauka w klasach IV–VIII przypada na kluczowy okres rozwojowy, w którym młodzi ludzie kształtują poczucie sprawczości i uczą się samodzielnego oraz krytycznego myślenia, szczególnie wobec przekazów medialnych. To jednocześnie czas budowania dobrostanu psychicznego uczniów przez wspieranie formowania się ich tożsamości indywidualnej i zbiorowej oraz wzmacnianie odporności psychicznej w obliczu wyzwań rozwojowych. Nauczyciel, planując pracę, powinien uwzględniać wiedzę o dynamice rozwojowej charakterystyczną dla tego etapu, uwzględniając fakt, że uczniowie przechodzą intensywne procesy: poznawania świata i kształtowania postaw wobec niego, odkrywania kultury i jej wytworów, doskonalenia umiejętności komunikowania się z innymi oraz rozwoju myślenia od konkretnego ku abstrakcyjnemu. Fundamenty edukacji w zakresie języka polskiego w klasach IV–VI są budowane przez praktykę komunikacyjną i doświadczenia czytelnicze – uczniowie poznają różnorodne teksty dostosowane do ich możliwości, co wspiera rozwój zainteresowań czytelniczych. W klasach VII i VIII wzrasta poziom złożoności pracy z tekstami i przekazami medialnymi przy jednoczesnym wprowadzaniu elementów wiedzy teoretycznej – tam, gdzie to konieczne, uczniowie posługują się stosownymi terminami. Uczniowie zapoznają się także z tekstami literackimi wskazanymi na liście obejmującej wybrane dzieła klasyki polskiej, które umożliwiają zaznajomienie się z różnymi zjawiskami literackimi istotnymi dla kultury narodowej. W procesie dydaktycznym ważne jest także zapewnienie nauczycielom i uczniom swobody w doborze tekstów oraz zaplanowanie wystarczającego czasu na ich pogłębioną analizę, co sprzyja rozwijaniu kreatywności, samodzielności myślenia i sprawczości oraz umożliwia dostosowanie procesu uczenia się do indywidualnych potrzeb i zainteresowań uczniów. Nauczyciele dobierają teksty różnorodne tematycznie i gatunkowo, wykorzystując zróżnicowane formy ich odbioru: e-booki, audiobooki i zasoby cyfrowe. W zakresie nauki o języku ograniczają kategorie gramatyczne do niezbędnych, koncentrując się na

perspektywie komunikologicznej, wprowadzając elementy teorii literatury, wyjaśniając funkcje zabiegów artystycznych i retorycznych, oraz wspierają budowanie i doskonalenie warsztatu pisarskiego. Proces edukacyjny obejmuje kształtowanie umiejętności komunikacyjnych przez wypowiedzi ustne, aktywne słuchanie i udział w dyskusji, a także funkcjonalne rozwijanie świadomości językowej przez tworzenie warunków do odkrywania języka przez obserwację oraz analizę intencji i funkcji wypowiedzi.

Odpowiedzialność nauczycieli polega na stworzeniu środowiska uczenia się, które nie tylko respektuje naturalne procesy rozwojowe, ale także aktywnie je wspiera przez dostosowywanie metod nauczania, form współpracy i wymagań do indywidualnych potrzeb oraz możliwości każdego ucznia. Nauczyciele tworzą wspierające środowisko uczenia się na podstawie zasad projektowania uniwersalnego dla edukacji, rozwijając podmiotowość i sprawczość uczniów przez włączanie ich w podejmowanie decyzji takich jak wybór lektury. Stwarzają sytuacje edukacyjne umożliwiające działania grupowe, współpracę i pracę projektową, a także systematycznie wykorzystują informację zwrotną w procesie uczenia się.

Realizacji tych założeń sprzyja ukierunkowanie na działania praktyczne, kształtowanie umiejętności i nawyków, w tym mówienia, pisanie, słuchania i czytania, oraz wykorzystywanie doświadczeń uczniów do budowania sytuacji dydaktycznych i poszerzania ich wiedzy. Istotnym elementem edukacji jest również aktywność społeczna i lokalna: stymulowanie działań na rzecz wspólnoty, organizowanie debat, projektów i tworzenie petycji dotyczących problemów lokalnych oraz wykorzystywanie narzędzi polonistycznych do promowania inicjatyw uczniowskich.

Szkoła powinna wspierać nauczycieli w prowadzeniu procesu dydaktycznego, zapewniając odpowiednie warunki, w tym:

- 1) dostęp do księgozbioru, z uwzględnieniem zarówno współczesnych utworów literatury dziecięcej i młodzieżowej, dostosowanych do potrzeb i zainteresowań uczniów, jak i utworów z listy lektur dla klas IV–VIII;
- 2) sprzęt elektroniczny oraz dostęp do Internetu i różnorodnych narzędzi cyfrowych, w tym platform edukacyjnych i portali informacyjnych, wspierających realizację wymagań szczegółowych z zakresu edukacji medialnej;
- 3) promowanie czytelnictwa przez tworzenie kącików czytelniczych w klasach lub we wspólnej przestrzeni szkolnej;
- 4) organizowanie spotkań z lokalnymi twórcami kultury lub dziennikarzami.

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl
www.ore.edu.pl